

ARCH E

Europska platforma za
arhitektonske natječaje

ARCH-E Bijela knjiga

Preporuke za postupke
nabave temeljene na
kvaliteti primjenom
arhitektonskih natječaja

hrvatsko izdanje

Sufinancirano sredstvima
Europske unije

Sadržaj

Uvod	3
ARCH-E i konzorcij projekta	3
Rezultati istraživanja ARCH-E kao osnova za preporuke	6
Ciljevi ARCH-E konzorcija	9
Poglavlje 1.	12
Popis preporuka	13
Kontekst i nepobitne činjenice o preporukama	14
Poglavlje 2.	26
Podaci o ekonomskoj učinkovitosti arhitektonskih natječaja	27
Poglavlje 3.	42
Preporuke po državama	43
Austrija	43
Hrvatska	44
Cipar	45
Njemačka	48
Mađarska	50
Slovenija	52
Španjolska	54
Švicarska	57
Nizozemska	58
Literatura	60
Impressum	62

Izjava o odricanju od odgovornosti: U ARCH-E Bijeloj knjizi upotrebljava se pojam *arhitektonski natječaj*, kojim se opisuju i postupci koji se u Direktivi 2014/24/EU nazivaju *projektnim natječajima*.

ARCH-E partneri i suradnici

BKZT	Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva (Austrija) Bundeskammer der Ziviltechniker:innen
ACE	Vijeće arhitekata Europe Architects' Council of Europe
HKA	Hrvatska komora arhitekata
ZAPS	Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije
CAA	Udruženje ciparskih arhitekata Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Κύπρου
BAK	Savezna komora njemačkih arhitekata Bundesarchitektenkammer
TU/e	Tehničko sveučilište u Eindhovenu Technische Universiteit Eindhoven
UPV	Politehničko sveučilište u Valenciji Universitat Politècnica de València
SEPA	SEPA Engineering GmbH
MÉK	Komora mađarskih arhitekata Magyar Építész Kamara
UIA	Međunarodna unija arhitekata Union Internationale des Architectes
	Komora arhitekata u Južnom Tirolu (Pokrajina Bolazno, Italija) Ordine degli Architetti, P.P.C. della Provincia di Bolzano
ČKA	Češka komora arhitekata Česká komora architektů
CNOA	Nacionalno vijeće Reda arhitekata Conseil National de l'Ordre des Architectes
SIA	Švicarsko udruženje inženjera i arhitekata Schweizerischer Ingenieur- und Architektenverein

Uvod

ARCH-E i konzorcij projekta

Arhitektonski natječaji imaju ključnu ulogu u poboljšanju našeg izgrađenog prostora i općenito, životnih uvjeta. Prvi puta su ustanovljeni u drevnoj Grčkoj 448. godine pr.Kr. kako bi pronašli najbolje rješenje za spomenik na Akropoli. Kroz stoljeća, arhitektonski natječaji postali su uobičajena praksa u profesionalnom životu arhitekata. Spomenut ćemo neke svjetski poznate primjere: Brunelleschijeva kupola katedrale Santa Maria del Fiore u Firenci – natječaj objavljen 1418. godine; natječaj za urbanističko planiranje Ringstrasse u Beču – taj globalno otvoreni *konkurs* održan je 1858. godine; i ikone poput Sydneyske operne kuće (1956.) i Centra Pompidou (1971.) koje su pokrenule karijere mladih i prethodno nepoznatih arhitekata Jørna Utzona, Richarda Rogersa i Renza Pianoa.

Postupak arhitektonskog natječaja idealna je metoda koja omogućuje uključivanje korisnika i šire javnosti. Njihovo znanje može se jednostavno upotrijebiti prije, tijekom i nakon natječaja, a istodobno se jamči anonimnost autora tijekom rada na prijedlozima. Drugi relevantni stručnjaci, kao što su inženjeri i krajobrazni arhitekti, mogu sudjelovati u interdisciplinarnim timovima.

Arhitektonski natječaji vrijedan su alat struke za razvoj kreativnog stručnog znanja testiranjem ideja, usporedbom rezultata, a time i poboljšanja osobnih vještina učenjem od drugih.

Iako na natječajima sudjeluju brojni stručnjaci u mnogim zemljama, natječaji se ponekad zloupotrebljavaju za iskorištavanje članova zajednice kreativaca. Direktiva EU-a o javnoj nabavi stoga mora sadržavati preciznije odredbe kako bi se zajamčili minimalni standardi kvalitete natječajnog programa, kvalitete postupaka i izvještavanja o rezultatima natječaja.

Istraživanje ARCH-E-a pokazuje da je trenutačno 95% arhitektonskih ureda isključeno iz javne nabave zbog ograničavajućih zahtjeva za sudjelovanje kao što su promet i minimalni broj zaposlenih. U praksi to rezultira gubitkom

inovativnih ideja za projekte javnih naručitelja na svim razinama.

Otvorenim natječajima omogućuje se bolji pristup malim i srednjim poduzećima kao i arhitekticama, koje često djeluju u tim manjim poduzećima, u cilju poboljšanja rodne ravnoteže u struci.

Izmjenama Direktive EU-a o javnoj nabavi ti se nedostaci trebaju ukloniti definiranjem jasnih smjernica u posebnom poglavlju o intelektualnim uslugama kao i definiranjem strogih obveza kako bi se osiguralo da se javni novac ulaže na temelju kvalitete. Fokus na kvalitetu u javnoj nabavi također može dovesti do većih prekograničnih aktivnosti i time učinkovito ojačati unutarnje tržište smanjujući prepreke.

Podaci koje su prikupila i analizirala oba sveučilišta uključena u projekt ARCH-E, pomažu u razumijevanju stvarnih ograničenja pristupa tržištu pri prekograničnom radu arhitekata. U ARCH-E-u su posljedično razvijeni korisni alati koji pomažu u prevladavanju tih prepreka.

Projekt ARCH-E, koji vodi austrijska Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva (BKZT), surađuje s konzorcijem od deset projektnih partnera i pet projektnih suradnika, među kojima su Vijeće arhitekata Europe (ACE) i nekoliko organizacija članica Vijeće arhitekata Europe, kao punopravni partneri te Međunarodna unija arhitekata (UIA) kao projektni suradnik.

Konzorcij ima doseg do 560.000 arhitekata i proračun 1,4 milijuna eura, od čega 70% financira program EU-a Kreativna Europa. Do kraja projekta, početkom 2026. godine, prikupljeni materijali, dokumenti i informacije bit će preneseni na mrežnu stranicu i aplikaciju Vijeća arhitekata Europe, predstavničke organizacije 600.000 arhitekata u Europi, kako bi bili dostupni za daljnji razvoj.

Štoviše, konzorcij ARCH-E s veseljem daje otvorenu licencu Europskoj izvršnoj agenciji za obrazovanje i kulturu (EACEA), Europskoj komisiji i svim institucijama Europske unije za korištenje materijala i dokumenata ARCH-E-a u svim oblicima. Podaci ARCH-E-a tako će imati izravan utjecaj na dokumente politika i na zakonodavne procese.

Proces revizije zakonodavstva o javnoj nabavi u EU je započeo nedavno. Na taj se način pruža prilika arhitektonskoj struci, tijelima za nabavu i

zakonodavcima da provedu hitno potrebno temeljno preoblikovanje područja nabave za sljedeće desetljeće. Kao što Europska komisija naglašava u svojoj komunikaciji *Omogućavanje funkcioniranja javne nabave u Europi i za Europu*, 55% trenutnih postupaka nabave još uvijek koristi najnižu cijenu kao jedini kriterij odabira.

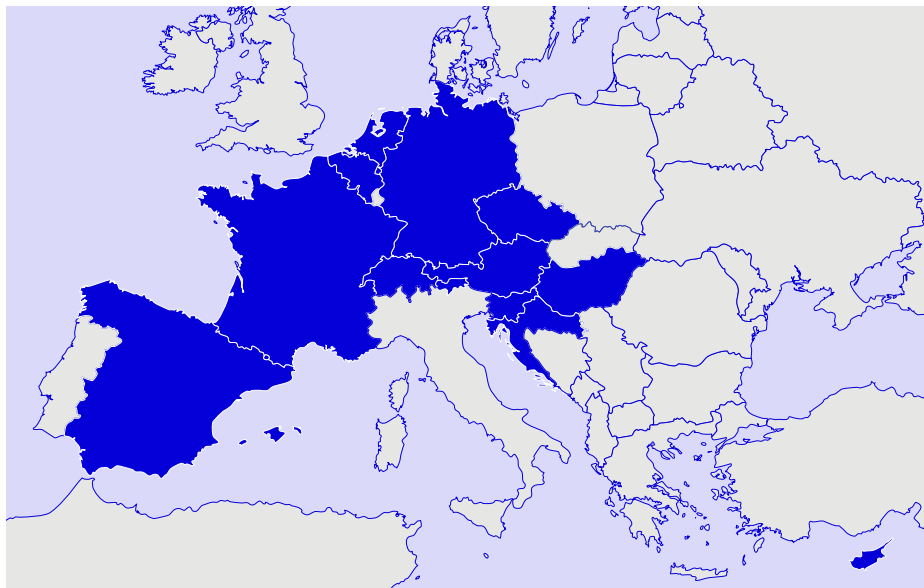
Preporuke u ARCH-E Bijeloj knjizi podržat će ovaj proces promjene predstavljanjem važnih koraka, praktičnih pristupa i učinkovitih rješenja za korištenje punog potencijala javne nabave kao alata koji će osigurati višu kvalitetu života za sve i više ekonomski učinkovitih, održivih, inovativnih i uključivih, te na *Baukulturu* utemeljenih, projekata diljem Europe. Bijela knjiga je stoga namijenjena svim dionicima u procesu nabave.

Istraživanje ARCH-E-a pokazuje da arhitektonski natječaji dovode do potencijalno značajnih ušteda troškova. Usporedbom izgrađenih projekata koji su na arhitektonskim natjecajima osvojili prvu nagradu s drugim projektima, podaci pokazuju da su troškovi građenja smanjeni i do 18,3%. To ne iznenađuje, budući da projekte na arhitektonskim natjecajima temeljito ocjenjuje kompetentan ocjenjivački sud sastavljen od stručnjaka, uključujući arhitekte i naručitelje.

Konačno, no ne manje važno, rezultat svakog arhitektonskog natječaja unapređuje kvalitetu izgrađenog prostora za sve građane.

DANIEL FÜGENSCHUH

Član Izvršnog odbora ACE-a i predsjednik BKZT-a,
glavnog partnera ARCH-E-a

Prikaz 1. ARCH-E mapa projektnih partnera i suradnika.

Rezultati istraživanja ARCH-E-a kao osnova za preporuke

ARCH-E prikuplja i povezuje postojeće podatke o pravnim okvirima arhitektonskih natječajaja, o sudjelovanju na prekograničnim arhitektonskim natječajima i preprekama s kojima se arhitekti susreću na takvim natječajima. Tri rezultata Projekta ARCH-E su tome posebice doprinijela:

- **ARCH-E pojmovnik** više je od pukog rječnika vokabulara arhitektonskih natječajaja. Objedinjuje 11 specifičnih stajališta pojedinih europskih zemalja o postupcima arhitektonskih natječajaja. Ukupno 190 pojmova objašnjava jezično područje regionalnih karakteristika kulture arhitektonskih natječajaja. Budući da jezične mutacije ne čine isključivo prijevodi, već izvorni opisi lokalne prakse u predmetnim područjima, pojmovi se mogu međusobno usporediti u internetskom alatu i ispitati njihove sličnosti i razlike. Ovaj priručnik trenutačno sadrži oko 1000 definicija.

Izrada ARCH-E pojmovnika bila je važan poticaj projektnim partnerima da nauče više o sličnostima i razlikama u nacionalnim pravnim okvirima arhitektonskih natječajja. Iako su svi nacionalni sustavi arhitektonskih natječajja u skladu s Direktivom 2014/24/EU o javnoj nabavi, postoje znatne razlike. Rascjepkanost pravnog okvira arhitektonskih natječajja izazov je za arhitekte koji su zainteresirani za sudjelovanje na arhitektonskim natječajima u inozemstvu. U istraživanju ARCH-E 43% ispitanika izjavilo je da je manjak znanja o propisima u vezi arhitektonskih natječajja u pojedinim zemljama prepreka za njihovo sudjelovanje na prekograničnim arhitektonskim natječajima.

- **ARCH-E mapa arhitektonskih natječajja** daje opsežan pregled sustava arhitektonskih natječajja u Europi. Profili o Austriji, Hrvatskoj, Cipru, Češkoj, Njemačkoj, Mađarskoj, Sloveniji, Južnom Tirolu, Španjolskoj, Švicarskoj i Nizozemskoj pružaju statističke podatke, informacije o regulatornim okvirima i o trenutačnim trendovima u pogledu postupaka arhitektonskih natječajja. Drugo poglavlje objedinjuje uvide i preporuke 46 međunarodnih stručnjaka i komparativnu analizu ispitanih sustava arhitektonskih natječajja.

Zbirka dobrih praksi u postupcima arhitektonskih natječajja daje primjeran uvid u to kako se teme kao što su pristupačnost, postupci odlučivanja usmjereni na kvalitetu, ciljevi održivosti i pravednost mogu razmatrati u suvremenoj kulturi arhitektonskih natječajja.

Rad na ARCH-E mapi arhitektonskih natječajja dodatno je potaknuo prijenos znanja među projektnim partnerima, koji su istraživačima i autorima, prof. Juliette Bekkering, dr. Torsten Schröder i dr. Grazia Tona s Tehničkog sveučilišta u Eindhovenu, Katedra za izgrađeni okoliš, arhitektonsko projektiranje i inženjerstvo, pružali podatke specifične za pojedinu državu.

- **Izješće o potrebama arhitekata** temelji se na anketi koju je proveo Projekt ARCH-E i u kojoj su prikupljeni odgovori arhitekata iz više od 30 zemalja. Iako je Mapa arhitektonskih natječajja usmjerena na sustavnu analizu, izješće o potrebama arhitekata usmjereno je na iskustva pojedinačnih arhitekata. U anketi su ispitanici trebali dati podatke o osobnom i profesionalnom kontekstu, njihovom iskustvu na arhitektonskim natječajima općenito, a posebno prekogranično, preprekama i izazovima na koje su naišli pri sudjelovanju na

arhitektonskim natječajima te načinima kojima bi profesionalne organizacije arhitekata i drugi institucionalni dionici mogli pružiti potporu ublažavanju tih problema. Osim ankete ARCH-E, suradnja s Vijećem arhitekata Europe omogućila je uključivanje nekih pitanja specifičnih za arhitektonske natječaje u dvogodišnju sektorsku studiju Vijeća arhitekata Europe (ACE), koja je obuhvatila približno 20.000 ispitanika.

U analizi podataka poseban naglasak stavljen je na probleme s kojima se susreću mali i/ili uredi sa ženskim vodstvom prilikom sudjelovanja na arhitektonskim natječajima. Podaci iz ankete potvrdili su da i dalje postoje razlike među spolovima. Istraživanja iz ovog područja, kao Economistov indeks *staklenog stropa*¹ i slične studije pokazuju da se rodni jaz među arhitektima, koji je ustanovljen i u Izvješću o potrebama arhitekata, ne može pripisati samo izravnim čimbenicima u sustavima arhitektonskih natječaja, već se temelji i na društveno uvjetovanim okvirima kao što je skrb o djeci.

Općenito, značajne razlike između potreba i problema malih i velikih arhitektonskih ureda pojavile su se prilikom analize ankete ARCH-E, koje se mogu djelomično ublažiti preporukama ovog dokumenta.

- Pored zadanih aktivnosti ARCH-E-a, prijenos znanja među projektnim partnerima dodatno je produbljen razumijevanjem istraženih sustava arhitektonskih natječaja i njihovog odnosa s direktivom EU-a o javnoj nabavi. Rastuća mreža stručnjaka, koji se međusobno povezuju putem platforme ARCH-E-a također doprinosi razumijevanju europskog okruženja arhitektonskih natječaja i potencijala za njegovo poboljšanje.
- Napori ARCH-E-a da mapira europski krajolik arhitektonskih natječaja i utvrdi prepreke prekograničnom sudjelovanju na arhitektonskim natječajima, posebno za mala i srednja poduzeća i arhitekture, te da formuliра prijedloge za poboljšanje, mogli bi biti temelj za daljnji kvalitetan rad. U preporukama za poboljšanje europskog sustava arhitektonskih natječaja uzimaju se u obzir **Preporuke za arhitektonske natječaje Vijeća arhitekata Europe (ACE)**², **Smjernice**

---

¹ The Economist, *The Economist's glass ceiling index*, 6. ožujka 2024. godine, <https://www.economist.com/graphic-detail/glass-ceiling-index>

² The Architects' Council of Europe, *Recommendations for Architectural Design Contests*, https://ace-cae.eu/wp-content/uploads/2025/02/ADC_Recommendations_Singles.pdf

za arhitektonske natječeaje i natječeaje u srodnim područjima Međunarodne unije arhitekata³, Novi europski Bauhaus: Smjernice za ulaganja⁴, WSA 2010* – Austrijske smjernice za natječeaje BKZT-a⁵, Pravilnik o javnim natječajima (PJN) u Sloveniji (Slovenija, 2004.–21.),⁶ njemačke Smjernice za arhitektonske natječeaje (RPW 2013.)⁷ i švicarski propisi SIA 142 i SIA 143⁸ o anonimnim arhitektonskim natječajima i neanonimnim formatima arhitektonskih natječaja usmjerenih na dijalog. Osim posebne teme arhitektonskih natječaja, publikacija Vijeća arhitekata Europe *A VIEW FROM ABOVE – Comparing Public Procurement Guidelines for Architects*⁹ nudi pregled vodiča za javnu nabavu u nekoliko europskih zemalja.

Ciljevi ARCH-E konzorcija

Preporuke ARCH-E konzorcija odnose se na specifične regulatorne teme i proceduralne aspekte arhitektonskih natječaja. Te su preporuke ugrađene u širi okvir ciljeva koji doprinose društveno odgovornoj, otvorenoj, inovativnoj i održivoj europskoj kulturi građenja (*Baukultur*).

- **Poboljšanje pristupačnosti arhitektonskih natječaja za mala i srednja poduzeća** | Među visokokvalificiranim profesijama, u usporedbi s drugim granama, arhitektonski uredi obično djeluju u relativno malim organizacijskim oblicima. 92% arhitekata radi u uredima s najviše

³ The International Union of Architects, 'UIA Competition Guide for Design Competitions in Architecture and Related Fields', 2020, https://www.uia-architectes.org/wp-content/uploads/2022/02/2_UIA_competition_guide_2020.pdf

⁴ European Commission, *The New European Bauhaus Investment Guidelines* (Brussels: European Commission, 2024), <https://new-european-bauhaus.europa.eu/system/files/2024-07/NEB%20Investment%20Guidelines.pdf>

⁵ Walter M. Chramosta, Nikolaus Hellmayr, Bundeskammer der Ziviltechniker:innen (ur.), *Wettbewerbsstandard Architektur 2010, Neuauflage 2022* (Bundeskammer der Ziviltechniker:innen, Beč, 2022.), https://www.architekturwettbewerb.at/files/zf_Wettbewerbsstandard_Architektur_WSA_15_05.pdf

⁶ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-4538/pravilnik-o-javnih-natecajih-za-izbiro-strokovno-najprimernejsh-resitev-prostorskih-ureditev-in-objektov>

⁷ Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit, Richtlinie für Planungswettbewerbe, RPW 2013., studeni 2014. godine, https://www.bmwsb.bund.de/SharedDocs/downloads/Webs/BMWSB/DE/veroeffentlichungen/bauen/richtlinie-planungswettbewerbe.pdf?__blob=publicationFile&v=1

⁸ Schweizerischer Ingenieur- und Architektenverein, *Ordnung für Architektur- und Ingenieurwettbewerbe* (Zurich: SIA, 2009.), <https://shop.sia.ch/normenwerk/architekt/sia%20142/d/2009/D/Product>

⁹ Vijeće arhitekata Europe, *A VIEW FROM ABOVE – Comparing Public Procurement Guidelines for Architects*, lipanj 2025. godine, <https://ace-cae.eu/wp-content/uploads/2025/06/View-from-With-colofo-n.pdf>

pet zaposlenih, pri čemu veliku većinu od 68% praksi čine uredi s jednom zaposlenom osobom (Sektorska studija iz 2024. godine, Vijeće arhitekata Europe)¹⁰. Ta mala i srednja poduzeća uglavnom posluju na regionalnoj razini, s dubinskim poznavanjem arhitektonskih zahtjeva svojih naručitelja i regionalnih metoda gradnje s održivim učincima. Temelj su regionalnih socioekonomskih ekosustava u sektoru projektiranja i građenja te predstavljaju znatan gospodarski i intelektualni potencijal.

- **Poboljšanje pristupačnosti arhitektonskim natjecajima za mlade arhitekate / urede** | Arhitektonski natjecaji važan su korak za arhitekate koji ulaze na tržište na početku svoje karijere. Pristupačnost arhitektonskim natjecajima nije važna samo za mlade stručnjake, već doprinosi stalnim inovacijama u arhitektonskom diskursu cijelog sektora. Mladi stručnjaci često su pioniri u oblikovanju inovativnih odgovora na suvremene izazove, potičući intelektualno natjecanje s pozitivnim učincima na izgrađeni prostor i arhitektonsku zajednicu.
- **Poboljšanje pristupačnosti za arhitektice** | Iako je rodna ravnoteža gotovo postignuta, s obzirom na to da su 46% arhitekata žene, razlika u plaćama između spolova nažalost i dalje postoji. Prema ispitanicima iz istraživanja ARCH-E, arhitektice rade u manjim uredima koji ostvaruju znatno manji godišnji promet.

ARCH-E konzorcij svjestan je da se mnogi razlozi za rodnu neravnotežu temelje na društvenoj uvjetovanosti i nisu ograničeni na profesiju arhitekata i/ili regulatorne okvire. Poboljšanje mogućnosti usklađivanja obitelji i rada, posebno u pogledu sustava roditeljskog dopusta i mogućnosti skrbi o djeci, izravno utječe na pojedinačnu ekonomsku situaciju žena.

Međutim, postoje neki čimbenici u okviru arhitektonskih natjecaja koji mogu pridonijeti poboljšanju rodne ravnopravnosti: paritet muških i ženskih arhitekata u konstituiranju ocjenjivačkih sudova arhitektonskih natjecaja važan je cilj. Nadalje, pozivni arhitektonski natjecaji, za razliku od otvorenih, i dalje su nepotrebno rodno pristrani.

- **Poboljšanje prekogranične pristupačnosti arhitektonskih natjecaja** |

---

¹⁰ The Architects' Council of Europe/Mirza & Nacey Research Ltd, *The Architectural Profession in Europe 2024 Sector Study* (Brussels: The Architects' Council of Europe, 2025), <https://ace-cae.eu/wp-content/uploads/2025/04/2024-ACE-Sector-Study-EN-04042025.pdf>

Samo 7% arhitektonskih ureda radilo je u drugoj europskoj zemlji u posljednjih 12 mjeseci, a brojke o sudjelovanju na arhitektonskim natječajima u inozemstvu još su niže. Prema Izvješću ARCH-E-a o potrebama arhitekata, razlozi za relativno nisku profesionalnu mobilnost različiti su. Spomenute su prepreke specifične za prekogranično sudjelovanje (npr. jezične barijere, nepoznavanje propisa određene zemlje, ograničenja povezana s geografskom udaljenošću itd.), kao i prepreke s kojima bi se arhitekti susreli i na svojim domaćim tržištima (npr. sudjelovanje zahtijeva znatnu količinu truda i novca, visoki zahtjevi za promet itd.). Stoga općenito povećanje pristupačnosti arhitektonskim natječajima ima potencijal za poboljšanje profesionalne mobilnosti i na europskom tržištu.

- **Suzbijanje cjenovnog natjecanja za intelektualne usluge** | Podaci i njihova analiza predstavljena u poglavlju 2. ovog dokumenta pokazuju da su pobjednička rješenja na arhitektonskim natječajima, u usporedbi s konkurentskim konceptima, u gotovo svim slučajevima i ekonomski najpovoljniji projekti. U izračunima se uzimaju u obzir samo početni troškovi ulaganja; potencijal za uštede još je veći ako se u obzir uzmu troškovi građenja i troškovi održavanja tijekom cijelog životnog ciklusa projekta.

Temeljne intelektualne usluge za takve arhitektonske koncepte sve su više pod pritiskom cijena jer se nabavljaju postupcima nabave koji nisu prikladni za usluge projektiranja. Korištenje arhitektonskih natječaja suprotstavlja se toj tendenciji. Time, ne samo da bi se naglasak preusmjerio na kvalitetu i inovacije, već bi se pomoglo i u pronalaženju ekonomski i okolišno održivih arhitektonskih rješenja.

- **Poticanje *Baukultura*** | ARCH-E konzorcij smatra arhitektonske natječaje integralnim instrumentom za njegovanje *Baukultura*, izgrađenog prostora koji oblikuje svakodnevni život i posljedično društvo u cjelini. Njegovi su ciljevi usklađeni s Deklaracijom iz Davosa iz 2018. godine¹¹ i Smjernicama za ulaganja Novog europskog Bauhausa.¹²

¹¹ Office fédéral de la culture, *Davos Declaration 2018*, <https://davosdeclaration2018.ch/wp-content/uploads/sites/2/2023/06/2022-06-09-081317-davos-declaration.pdf>

¹² European Commission, *New European Bauhaus Investment Guidelines*, https://new-european-bauhaus.europa.eu/document/download/3f591237-1626-4959-920a-5271382bdd1b_en?filename=NEB%20Investment%20Guidelines.pdf

POGLAVLJE 1.

Popis preporuka

**Kontekst i nepobitne
činjenice o preporukama**

Popis preporuka

Baukultur – poticanje kvalitete i inovacija te pronalaženje ekonomski najpovoljnijih rješenja putem arhitektonskih natječaja

- 1.** Posebno poglavlje o nabavi intelektualnih usluga u Direktivi EU-a s posebnim odredbama za usluge projektiranja izgrađenog i prirodnog okoliša
- 2.** Nabava temeljena na kvaliteti putem arhitektonskih natječaja | Načelo najboljeg rješenja nasuprot najjeftinijoj ponudi
- 3.** Jamčenje stručnih, nepristranih i neovisnih ocjenjivačkih sudova
- 4.** Definiranje arhitektonskog natječaja kao osnovnog postupka nabave usluga arhitektonskog projektiranja | Osim za specifične projekte za koje su potrebni drugi oblici nabave
- 5.** Obvezati naručitelje na temeljitu pripremu arhitektonskih natječaja i realizaciju projekata
- 6.** Obvezati naručitelje da angažiraju pobjednika arhitektonskog natječaja

Potpoma malim i srednjim poduzećima pri ulasku na europsko tržište poticanjem konkurentnosti

- 7.** Ukidanje ekonomskih kriterija za sudjelovanje na arhitektonskim natjecajima
- 8.** Ukidanje referentnih projekata za sudjelovanje na arhitektonskim natjecajima
- 9.** Ograničavanje potrebne razine razrade natjecajnih rješenja
- 10.** Anonimnost sudionika tijekom postupka arhitektonskog natječaja

Kontekst i nepobitne činjenice o preporukama

Baukultur – poticanje kvalitete i inovacija te pronalaženje ekonomski najpovoljnijih rješenja putem arhitektonskih natječaja

1. Posebno poglavlje o nabavi intelektualnih usluga u Direktivi EU-a s posebnim odredbama za usluge projektiranja izgrađenog i prirodnog okoliša

ARCH-E konzorcij preporučuje **razlikovanje postupaka nabave roba i intelektualnih usluga (kreativnih, posebno arhitektonskih)**. Iako je moguće odrediti potrebne parametre za nabavu roba i radova u pripremi postupka orijentiranog na cijenu, to za intelektualne usluge ne vrijedi. Pri nabavi kreativnih intelektualnih usluga pružatelj usluga stvorit će rješenje za određeni zahtjev i stoga ga naručitelj ne može predvidjeti.

Postupci za dodjelu ugovora o javnim uslugama koji se temelje na kvaliteti, kao što su arhitektonski natječaji, prikladan su način za dobivanje intelektualnih usluga koje daju najbolje rješenje. Širina važeće Direktive o javnoj nabavi u pogledu nabave arhitektonskih usluga omogućuje širok spektar njenog prenošenja u nacionalne propise, čime se Direktiva EU-a prenosi u pravni okvir za arhitektonske natječaje na nacionalnoj razini. ARCH-E konzorcij smatra **da je važno zajamčiti odgovarajuće postupke odabira intelektualnih usluga koji dovode do uspješne realizacije projekta i njegove optimalne i održive uporabe**, jer njihova priroda ne dopušta nabavu istih isključivo na temelju cijene.

U svojem izvješću *Mnogo više od tržišta* Enrico Letta navodi da **bi javna nabava trebala biti ključni instrument za promicanje društvenih vrijednosti, povećanje društvenog kapitala i usklađivanje s ambicijama EU-a u pogledu zelene i digitalne transformacije**. Nadalje tvrdi da bi se prioritiziranjem tih aspekata osiguralo da javni rashodi pozitivno doprinose navedenim ciljevima.¹³ Ulaganje u temeljitu pripremu i realizaciju kvalitetnih postupaka,

---

¹³ Enrico Letta, *Much More Than a Market*, travanj 2024. godine, <https://www.consilium.europa.eu/media/nv3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>

poput arhitektonskog natječaja na početku, daje ekonomski povoljne učinke tijekom cijelog projekta.

Kako bi se takvi ciljevi proveli izvan građevnih aspekata arhitekture, arhitekti trebaju izraditi dokumentaciju skrojenu prema zahtjevima svakog pojedinog projekta te istodobno primjenjivati koncepte koji su temeljeni na promjenjivim društvenim okvirima i tehnologijama.

Arhitektonski natječaji su stoga naručiteljima idealan instrument za dobivanje raznorolikih rješenja za ciljeve isprepletene s mnoštvom društvenih aspekata. [Kako bi se stvorio prikladan okvir za nabavu arhitektonskih usluga, preporučuje se posebno poglavlje o nabavi intelektualnih usluga kojim bi se naročito uzeli u obzir arhitektonski natječaji.](#)

2. Nabava temeljena na kvaliteti putem arhitektonskih natječajâ | Načelo najboljeg rješenja nasuprot najjeftinijoj ponudi

Postupci nabave osmišljeni su kako bi se dobila *ekonomski najpovoljnija ponuda*. To je izričito navedeno u Direktivi o javnoj nabavi. Priznaje se da su *višeznačnosti* svojstvene primjeni tog načela kao kriterija za dodjelu (vidjeti Direktivu, obrazloženje, točku 89.) te se stoga predlaže formulacija *najbolja vrijednost za novac*.

Za nabavu robe može biti razumno procijeniti omjer vrijednosti robe i kupovne cijene, ali ne i za usluge, kako intelektualne tako posebno arhitektonske usluge, koje moraju biti usmjerene na kvalitetu. Ono što je ekonomski *najpovoljnije* može se, na primjer, odrediti samo u ograničenoj mjeri tijekom ili prije postupka nabave za usluge arhitektonskog projektiranja jer svaki arhitektonski ili urbanistički projekt ima i društvene i okolišne učinke s dalekosežnim ekonomskim posljedicama. Točku 89. obrazloženja Direktive i sve njene podređene odredbe te nacionalne zakone o javnoj nabavi trebalo bi stoga izmijeniti kako slijedi:

Ako se kriteriji za dodjelu temelje na sveobuhvatnom konceptu *ekonomski najpovoljnije ponude* ili najbolje vrijednosti za novac, pri razmatranju kvalitete robe koja se nabavlja ili usluga koje se pružaju, trebalo bi uzeti u obzir i makroekonomske i društvene učinke koji prelaze granice izračuna za pojedinačni projekt.

Poglavlje 2. ove Bijele knjige pokazuje da kvaliteta i ekonomičnost nisu u suprotnosti. Naprotiv, analiza podataka o provedenim arhitektonskim natječajima pokazuje da su na velikoj većini arhitektonskih natječaja odluke temeljene na kvaliteti dovele do odabira idejnih arhitektonskih rješenja koja su se pokazala kao ekonomski najpovoljnija.

3. Jamčenje stručnih, nepristranih i neovisnih ocjenjivačkih sudova

Ako se od arhitekata koji sudjeluju na arhitektonskim natječajima zahtijeva stručna kvalifikacija, većina članova ocjenjivačkog suda trebala bi imati iste ili jednakovrijedne kvalifikacije. Članovi ocjenjivačkog suda trebali bi biti stručnjaci neovisni od naručitelja. Članovi ocjenjivačkog suda ne smiju biti u sukobu interesa s natjecateljima. U ocjenjivački sud se mogu imenovati samo osobe koje su prethodno izjavile naručitelju da neće prihvatiti nikakav ugovor povezan s predmetnim projektom.

Ocjenjivački sud može se sastojati samo od pojedinaca koji su neovisni o arhitektima sudionicima u natječaju. Stručne organizacije arhitekata trebale bi biti uključene u postupak odabira članova ocjenjivačkog suda. Trebalo bi izbjegavati redovito imenovanje istih arhitekata na jednom području.

Članove ocjenjivačkih sudova iz međunarodne zajednice treba imenovati kad god je to moguće, posebno u ocjenjivačkim sudovima arhitektonskih natječaja, u kojima se očekuje sudjelovanje velikog broja arhitekata iz inozemstva. Time se promiče otvorenost prema međunarodnim sudionicima i doprinosi izbjegavanju pristranosti i tajnog dogovaranja.

4. Definiranje arhitektonskog natječaja kao osnovnog postupka nabave usluga arhitektonskog projektiranja | Osim za specifične projekte za koje su potrebni drugi oblici nabave

U zakonu o javnoj nabavi trebalo bi naglasiti da je standardni postupak za javne naručitelje za nabavu usluga arhitektonskog projektiranja otvoreni arhitektonski natječaj¹⁴. Obvezu organiziranja arhitektonskog natječaja trebalo bi proširiti na privatni sektor za projekte od javnog interesa i projekte na osjetljivim lokacijama u urbanom kontekstu ili prirodnom krajoliku.

---

¹⁴ U slučaju specifičnih programa koji zahtijevaju posebne vještine arhitekata, kriteriji sposobnosti mogu biti prikladan instrument. Dokaz sposobnosti od arhitekta pobjednika natječaja trebao bi se tražiti nakon odluke ocjenjivačkog suda, a trebalo bi omogućiti i *posudbu kvalifikacija* kako bi se jamčila pristupačnost.

ARCH-E konzorcij prepoznaje potrebu za specifičnim rješenjima za pojedine zemlje u pogledu obveze organiziranja arhitektonskih natječaja radi različitih konteksta. Obveze organizacije arhitektonskog natječaja mogu biti povezane s mjestima i zadacima od posebnog javnog interesa u smislu njihove urbane, arhitektonske, društvene, kulturne, ekološke ili gospodarske važnosti.

U nastavku su navedeni primjeri načina na koji neke zemlje već ostvaruju ili su već ostvarile taj cilj pomoću investicijskih pragova:

Austrija | Posebna značajka austrijskog sustava arhitektonskih natječaja je da velikim dijelom državnih ulaganja upravlja BIG (*Bundesimmobiliengesellschaft m.b.H.* ~ Savezno poduzeće za nekretnine) koji je u vlasništvu države. U članku 4. Zakona o BIG-u (*Bundesimmobiliengesetz*)¹⁵ navodi se da se za sve nove zgrade iznad praga vrijednosti od približno 5 milijuna eura mora organizirati anonimni arhitektonski natječaj.

Francuska | Država i njezine javne ustanove obvezne su organizirati arhitektonski natječaj ako procijenjeni iznos usluga premašuje 144.000 EUR bez PDV-a. Za lokalna tijela prag iznosi 221.000 EUR bez PDV-a. Prag se primjenjuje samo na projektiranje i građenje novih zgrada.

Njemačka | §78 (2) VGV-a propisuje za javne naručitelje: *Javni naručitelj provjerava treba li provesti projektni natječaj za zadatke vezane uz zgrade, urbano planiranje i gradnju mostova te planiranje otvorenih prostora i planiranje krajobraza te treba obrazložiti svoju odluku.*

Mađarska | Zakon CXLI o javnoj nabavi obvezuje javnog naručitelja da organizira arhitektonski natječaj za složene javne projekte kada se dosegne utvrđeni prag vrijednost ulaganja.

Slovačka | Zakon o javnoj nabavi obvezuje javne naručitelje da upotrebljavaju arhitektonski natječaj ako se odnosi na ugovor o uslugama u području urbanističkog planiranja, arhitekture ili niskogradnje čija je procijenjena vrijednost jednaka ili veća od financijskog praga u skladu s člankom 5. stavkom 2., kojim se definiraju vrijednosti za ugovore iznad praga. Od kolovoza 2024. prag za tijela središnje države utvrđen je na

15 Rechtsinformationssystem des Bundes, Bundesrecht konsolidiert, Bundesimmobiliengesetz § 4, Fassung von 04.04.2024, <https://www.ris.bka.gv.at/NormDokument.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001062&FassungVom=2024-04-04&Artikel=&Paragraf=4&Anlage=&Uebergangsrecht=>

143.000 EUR bez PDV-a, a za druge javne naručitelje (kao što su lokalne vlasti) na 221.000 EUR bez PDV-a.

Slovenija | Iznad praga vrijednosti ulaganja od 2.500.000 EUR za nove javne objekte (i 500.000 EUR za sportske i rekreacijske prostore na otvorenom) ili ako se namjerava promijeniti namjena zemljišta (veće od 5 ha), Zakonom o javnoj nabavi u Sloveniji / *Zakonom o javnem naročanju* (ZJN-3) obvezuje se javne naručitelje na organizaciju arhitektonskih natječaja za projektiranje javnih objekata.

Španjolska – Katalonija | Katalonski zakon 12/2017 o arhitekturi (članci 12. i 18.) obvezuje javnog naručitelja da organizira arhitektonski natječaj za arhitektonske usluge procijenjene vrijednosti od 60.000 EUR ili više za novu gradnju, sanaciju ili obnovu.

5. Obvezati naručitelje na temeljitu pripremu arhitektonskih natječaja i realizaciju projekata

Često se događa da se nakon provedbe arhitektonskih natječaja ne ugovaraju usluge projektiranja te ne dolazi do realizacije projekata. To se može izbjeći opsežnom i kvalitetnom pripremom natječaja. Stoga je prije početka natječajnog postupka potrebno provjeriti sljedeće:

- troškovi ulaganja za pojedini projekt trebali bi biti u potpunosti osigurani
- višeznačne interpretacije u pogledu namjene zemljišta trebaju se isključiti
- vlasništvo građevinskog zemljišta treba biti osigurano
- projektni program, s jasno definiranim ciljevima i kriterijima ocjenjivanja, trebao bi biti temeljito pripremljen.

Kako bi se sveo na najmanju moguću mjeru rizik da se nakon arhitektonskog natječaja ne ugovori usluga projektiranja i projekta realizira, ARCH-E konzorcij preporučuje uspostavu mehanizama kojima se osigurava kvaliteta natječajnog programa. Osim prethodno navedenih rizika, posebnu pozornost trebalo bi posvetiti definiranju programskih zahtjeva kako bi se isključile naknadne promjene.

Kako bi se izbjegli propusti u pripremi programa arhitektonskog natječaja, lokalne komore arhitekata ili stručni provoditelji arhitektonskih natječaja trebali bi biti uključeni već u pripremnu fazu. Pristupi za provjeru kvalitete programa arhitektonskog natječaja mogu se razlikovati. Primjerice, u Austriji komore arhitekata provjeravaju kvalitetu programa i izvedivost projekta u okviru takozvanih suradničkih arhitektonskih natječaja. Ti suradnički natječaji omogućuju saveznoj i, osobito, regionalnim komorama da osiguraju provedbu odgovarajućeg razvoja projekta, ako je potrebno, s preliminarnim studijama, te primjenu austrijskog Standarda za arhitektonske natječaje (WSA 2010).

U Sloveniji je sličan sustav obvezan za sve natječaje koje organizira ZAPS. Naručitelji trebaju pripremiti program u skladu s Uputama ZAPS-a za izradu programa natječaja¹⁶. Služba za arhitektonske natječaje ZAPS-a zatim provjerava strukturnu kvalitetu programa arhitektonskog natječaja i izvedivost projekta. Rezultat ove kontrole kvalitete programa je da se za 90% arhitektonskih natječaja u posljednjih deset godina potpisuje ugovor za uslugu izrade projektne dokumentacije, a od toga 99% s pobjednikom natječaja.

6. Obvezati naručitelje da angažiraju pobjednika arhitektonskog natječaja

Pobjeda na arhitektonskom natječaju ne jamči i narudžbu. Odgovori na anketu ARCH-E, provedenu u listopadu 2024. godine u više od 20 država članica EU-a pokazuju da je, među onima koji su osvojili prvu nagradu na arhitektonskom natječaju u inozemstvu, samo 35% dobilo ugovor za projekt koji proizlazi iz arhitektonskog natječaja.¹⁷ Sudjelovanje na arhitektonskim natjecajima često se smatra ulaganjem, ne samo kako bi osvojili novac od nagrade, već kako bi osigurali značajnu narudžbu za arhitektonski ured. ARCH-E konzorcij preporučuje naručitelju da preuzme obvezu ugovaranja s pobjednikom arhitektonskog natječaja. Ako se projekt ne može ostvariti zbog više sile unatoč temeljitoj pripremi, javni naručitelj treba isplatiti odštetu dobitniku prve nagrade.

¹⁶ Zbornica za arhitekturu in prostor Slovenije, *Navodila za pripravo natečajnih gradiv*, siječanj 2022., <https://zaps.si/wp-content/uploads/2025/04/Navodila-za-izdelavo-natečajnih-nalog.pdf>

¹⁷ Álvarez Isidro, Eva M.; Gómez Alfonso, Carlos J. 2025. ARCH-E Architects' Needs Report, https://www.arch-e.eu/files/Architects-Needs-Report_EN_v2.pdf

Trenutačno je članak 32. stavak 4. Direktive o javnoj nabavi u suprotnosti s načelom da bi naručitelji trebali sklopiti ugovor s pobjednikom arhitektonskog natječaja za realizaciju projekta. Formalno, svi dobitnici nagrada na arhitektonskom natječaju smatraju se kandidatima za dodjelu usluga projektiranja koje su predmet nabave. Ne postoji formalna obveza za naručitelja da dodijeli ugovor pobjedniku arhitektonskog natječaja. Naručitelj može dodijeliti ugovore u pregovaračkom postupku ako se, nakon arhitektonskog natječaja, ugovor o uslugama dodjeljuje pobjedniku ili jednom od pobjednika u skladu s pravilima predviđenima pri raspisu natječaja; u potonjem slučaju svi pobjednici natječaja moraju biti pozvani u pregovarački postupak. Protivno je to odluci ocjenjivačkog suda koji jasno određuje dobitnika prve nagrade, a čiji se projekt obično jednoglasno preporučuje za realizaciju. ARCH-E konzorcij preporučuje izmjenu navedenog članka kako bi se pojasnilo da naručitelji trebaju pregovarati isključivo s pobjednikom arhitektonskog natječaja kao i omogućiti naručiteljima da izravno dodjele ugovor pobjedniku natječaja bez pregovaračkog postupka. U poglavlju 2. ove Bijele knjige analizira se ekonomičnost arhitektonskih natječaja i pokazuje da ne predstavljaju ekonomski rizik u usporedbi s pregovaračkim oblicima nabave. U nekim slučajevima mogu biti čak i znatno isplativiji uz istodobno jamčenje arhitektonskih rješenja utemeljenih na kvaliteti.

U Njemačkoj i Švicarskoj postojeći propisi RPW 2013 (Njemačka) i SIA 142/143 (Švicarska) zahtijevaju od naručitelja prihvaćanje obveze dodjele usluge projektiranja pri korištenju arhitektonskog natječaja, a prije samog postupka nabave.

Samo u slučaju ozbiljnih razloga, npr. ako ugovaranje s pobjednikom arhitektonskog natječaja ne uspije jer pobjednik ne ispunjava uvjete prihvatljivosti ili se ne može dogovoriti oko rokova, proračunskog okvira itd., pregovarački postupak trebao bi se nastaviti s drugim dobitnicima arhitektonskog natječaja prema redoslijedu.

Arhitektonski natječaji mogu biti važan korak za ulazak malih i srednjih poduzeća na nova tržišta. Budući da je ulaganje kako bi se sudjelovalo na arhitektonskim natječajima razmjerno veće nego za velike urede, povećanje vjerojatnosti narudžbe tim je važnije za mala i srednja poduzeća.

Potpora malim i srednjim poduzećima pri ulasku na europsko tržište poticanjem konkurentnosti

7. Ukidanje ekonomskih kriterija za sudjelovanje na arhitektonskim natječajima

Arhitektonski natječaji važan su korak za mlade uredе pri ulasku na tržište. Ekonomski kriteriji za sudjelovanje na arhitektonskim natječajima u većini su slučajeva nepremostiva prepreka za mlade arhitekте te mala i srednja poduzeća.

U istraživanju o potrebama arhitekata ARCH-E, arhitekти koji rade u malim i srednjim poduzećima, kao treći isključujući faktor rangirali su kriterij prihoda koji moraju dosegnuti kako bi mogli sudjelovati na arhitektonskim natječajima.

Visokokvalitetna arhitektonska rješenja mogu projektirati svi arhitekти bez obzira na prethodni ekonomski učinak, stoga se preporučuje da se u potpunosti odustane od ekonomskih kriterija kao uvjeta sudjelovanja. Izravna pozitivna posljedica bila bi bolja dostupnost za mala i srednja poduzeća, čime bi se stvorio velik potencijal za inovacije.

8. Ukidanje referentnih projekata za sudjelovanje na arhitektonskim natječajima

Treba podrazumijevati da se ne traže referentni projekti za sudjelovanje na arhitektonskim natječajima. Javni naručitelji trebali bi tražiti reference samo razmjerno programu, ako arhitektonski natječaj zahtjeva iznimne koncepte i posebne vještine za realizaciju tog programa. Reference bi trebale odražavati vještine, a ne iskustvo, kvantitetu i opseg, kako se ne bi isključivala mala i srednja poduzeća i/ili mladi uredi koji tek ulaze na tržište.

Referentni projekti ne bi trebali biti ograničeni na projekte koji su ostvareni u roku od nekoliko godina prije sudjelovanja na arhitektonskim natječajima te bi ih trebalo definirati dovoljno široko kako bi pristup bio dovoljno otvoren. U suprotnom su u prednosti veliki uredi, a bez znatnih koristi za postupak odabira.

9. Ograničavanje potrebne razine razrade natječajnih rješenja

Stručnjaci procjenjuju da je prosječno vrijeme arhitektonskog ureda uloženo u sudjelovanje na arhitektonskom natječaju 400 sati¹⁸ s vršnim vrijednostima do 1000 sati. Prema podacima koje je ZAPS prikupio u Sloveniji, utvrđeno je da troškovi izrade jednog natječajnog rada iznose približno 15.000 EUR za ured.¹⁹ Visoka razina razrade općenito se smatra nepotrebnom za procjenu kvalitete projekta na arhitektonskom natječaju, a zahtjeva količinu radnih sati koje bi se lako moglo izbjeći bez ugrožavanja postupka.

Ograničavanje tražene razine razrade na razmjernu razinu u skladu s programom, privuklo bi više arhitekata da sudjeluje na arhitektonskim natječajima, dajući naručiteljima više rješenja. Velik broj sudionika za posljedicu ima pozitivne učinke za naručitelje poput veće društvene prihvaćenosti konačnog projekta, novih trendova i obrazaca među prijedlozima koji doprinose informiranijim odlukama te veće vjerojatnosti prepoznavanja iznimno snažnog ili inovativnog rješenja. Istodobno, mala i srednja poduzeća trebala bi uložiti manje napora razmjerno resursima svojih ureda, čime bi se poboljšala njihova konkurentnost naspram velikih ureda. S makroekonomskog stajališta visoke tražene razine razrade troše resurse koji bi se mogli produktivnije upotrijebiti.

Dio C austrijskog WSA 2010 savjetuje ograničavanje razine razrade na:

- situaciju u mjerilu 1:500
- tlocrte u mjerilu 1:200
- presjeke u mjerilu 1:200
- pročelja u mjerilu 1:200
- tekstualno objašnjenje natječajnog rada
- podaci o površini i obujmu koje su potrebne za ocjenjivanje projektnog rješenja | npr. izgrađenost, korisna površina, bruto površina, površina pročelja, bruto obujam

¹⁸ Na temelju ankete i prema izvješćima Nikolausa Hellmayra za BKZT 2024.

¹⁹ Statistički podaci koje je ZAPS prikupio za arhitektonske natječaje u razdoblju 2019.–2023., procjena troškova po arhitektonskim uredima.

- maketa u mjerilu 1:500 i pojednostavljeni trodimenzionalni prikaz zgrade.

Detaljnija razrada pojedinačnih aspekata može biti potrebna zbog specifičnih zahtjeva projekta, ali organizatori arhitektonskog natječaja uvijek bi ih trebali procijeniti u odnosu prema ostalim zahtjevima. Razina razrade ocjenjivačkom sudu mora omogućiti prepoznavanje kvalitete idejnog rješenja i donošenje objektivne odluke. Istodobno, tražena razina razrade ne bi trebala biti veća nego što zahtijeva ostvarivanje tog cilja.

Neki arhitektonski natječaji od sudionika zahtijevaju da uključe izračune i certifikate koji se na ovoj razini razrade projekta ne mogu pouzdano izraditi. Umjesto ovog administrativnog opterećenja, preporučuje se u natječajnom programu definirati ciljeve koje je pobjednik arhitektonskog natječaja obavezan ispuniti u izradi projektne dokumentacije u slučaju ugovaranja njene izrade. Nadalje, ocjenjivački sud može zatražiti savjetovanje sa stručnjacima iz specijaliziranih područja. Naručitelj ugovara te stručnjake, a njihova uloga je isključivo savjetodavna.

10. Anonimnost sudionika tijekom postupka arhitektonskog natječaja

Anonimnost sudionika i njihovih natječajnih radova tijekom postupka jedan je od glavnih kriterija pravednih i transparentnih arhitektonskih natječaja.

Člankom 82. stavkom 5. Direktive 2014/24/EU propisuje se dijalog između sudionika u projektnom natječaju i ocjenjivačkog suda. U pojedinim slučajevima to može dovesti do problema očuvanja anonimnosti tijekom natječajnog postupka. Preporučuje se izmjena stavka 5. Dijalog između naručitelja i sudionika u projektnom natječaju trebao bi i dalje biti moguć uz strogo poštivanje anonimnosti, ali ne bi trebao biti obavezan.

U nekim slučajevima unaprijed definirani kriteriji sposobnosti mogu biti u suprotnosti s održavanjem anonimnosti, a uz to malim i srednjim poduzećima onemogućuju sudjelovanje. Kriteriji bi stoga trebali biti razmjerni razini složenosti i traženih vještina za određeni arhitektonski program. Dokaz sposobnosti treba provjeriti tek nakon odluke ocjenjivačkog suda. Ako pobjednik ne može ispuniti sve kriterije, trebalo bi mu dati mogućnost da

ih ispuni s pomoću *alata posudbe kvalifikacija (Eignungsleihe)*²⁰ ili sličnih regulatornih instrumenata. Slični postupci postoje u različitim oblicima u nekoliko drugih zemalja – poželjno je jedinstveno rješenje. To bi omogućilo dobitnicima arhitektonskih natječaja da surađuju s drugim uredima kako bi ispunili potrebne kriterije sposobnosti nakon što su pobijedili na arhitektonskom natječaju. Time bi se smanjilo administrativno opterećenje svih sudionika arhitektonskih natječaja jer bi samo pobjednik morao dokazati svoju sposobnost i pronaći odgovarajuće partnere za suradnju. Dovoljna bi bila izmjena postojećeg članka 63. Direktive 2014/24/EU u pogledu vremena dokazivanja sposobnosti.

Participativni procesi, uključujući perspektive budućih korisnika i građana, prepoznati su kao vrijedni instrumenti. Uz pažljivo planiranje, participativni procesi i anonimnost mogu se provesti u otvorenim arhitektonskim natjecajima. Organizatorima arhitektonskih natječaja savjetuje se da započnu postupke uključivanja raznovrsnih dionika kao što su angažirani građani, budući korisnici i druge interesne skupine relevantne za područje projekta ili buduće korištenje zgrade. Potrebno ih je uključiti u ranoj fazi pripreme kako bi doprinijeli izradi programa i raspisu arhitektonskog natječaja.

---

²⁰ U Njemačkoj je pravni okvir *Eignungsleihe-a* definiran člankom 47. *Vergabeverordnung-a (VgV)*. VgV se ne primjenjuje samo na arhitektonske natječaje, već i na javnu nabavu općenito

► DODATAK I Smanjivanje jezičnih prepreka

Iako jezične barijere čine jednu od najvećih prepreka za sudjelovanje arhitekata na prekograničnim projektima, ARCH-E konzorcij preporučuje održavanje natječaja na jednom, a u većini slučajeva i na lokalnom jeziku. Ako naručitelji žele privući inozemne sudionike na arhitektonskim natjecajima, savjetuje im se da ih organiziraju na engleskom jeziku. Dozvoljavanjem samo jednog jezika nastoji se zajamčiti anonimnost na arhitektonskim natjecajima. Kako bi se olakšalo sudjelovanje na arhitektonskim natjecajima u inozemstvu, ARCH-E preporučuje da se natjecajni program dostavi uz lokalni jezik i na engleskom jeziku ili u digitalnom obliku koji se može jednostavno prevesti automatiziranim sustavima. Osim toga, ARCH-E je uspostavio mrežu koja arhitektima omogućuje da pronađu lokalne partnere kako bi premostili jezične prepreke i moguće nepoznavanje propisa pojedinih zemalja. ARCH-E pojmovnik još je jedan koristan alat za ublažavanje jezičnih barijera i planira se proširiti sljedeće godine.

POGLAVLJE 2.

Podaci o ekonomičnosti arhitektonskih natječaja

Podaci o ekonomičnosti arhitektonskih natječajaja

SAŽETAK | Arhitektonski natječaji često se doživljavaju kao skupi i neučinkoviti. Međutim, detaljna analiza 40 arhitektonskih natječajaja pokazuje njihove znatne ekonomske koristi, posebno za javne naručitelje. Studija otkriva da natječajni projekti, koji su odabrani kvalitativnom evaluacijom, ne daju samo vrhunsku arhitektonsku i funkcionalnu kvalitetu, već i dovode do znatnog smanjenja bruto površine i troškova građenja. Usporedbom troškova postupaka natječajaja, koji obično iznose oko 0,7% troškova građenja, s mogućim uštedama, stopa amortizacije iznosi do 32. Za razliku od pregovaračkih postupaka koji često nemaju dobro definiran projektni zadatak, arhitektonski natječaji nude transparentni i komparativni postupak kojim se osigurava odabir i realizacija najboljeg mogućeg rješenja. Kvalitativna razina, raznolikost rješenja i neovisno, anonimno ocjenjivanje odabire projekte s nižim operativnim troškovima i troškovima životnog ciklusa. Za male jedinice lokalne samouprave i neiskusne javne naručitelje provedbom arhitektonskog natječajaja smanjuju se rizici povezani s neodgovarajućim pretpostavkama o projektnom programu. Studija opovrgava uobičajeni narativ da je kvalitetna arhitektura luksuz, pokazujući da izvrsnost arhitektonskog projekta i ekonomičnost nisu proturječne, već se međusobno osnažuju. Arhitektonski natječaji se profiliraju kao ključan, demokratski i ekonomičan alat za nabavu.

Arhitektonski natječaji imaju reputaciju da su skupi, dugotrajni i stoga neekonomični. Međutim, suprotno vrijedi kada se uspoređuju ekonomske brojke natječajnih rješenja. Naručitelji općenito previđaju da dodjela ugovora za usluge projektiranja bez diferenciranog pojašnjenja kvalitativnih načela,

koje može pružiti samo arhitektonski natječaj, nosi ogromne rizike i godišnje generira milijarde troškova u provedbi javnih građevinskih projekata koji su se mogli izbjeći.

Naručivanje usluga projektiranja temeljno na načelu najbolje cijene, brzo utvrđene u pregovaračkom postupku, čini se prikladnim, uvjerljivim i ekonomski opravdanim u usporedbi sa složenim postupkom natječaja. Međutim, u pregovaračkom postupku nedostaje suštinska osnova usluge na koju se cjenovna ponuda odnosi. U pravilu, cijena i uspješnost nisu međusobno povezani na provjerenoj, kvalitativnoj razini. U pregovaračkim postupcima ne postoji sveobuhvatna predodžba o sadržaju i parametrima projekta. To je visok rizik za naručitelje s malo iskustva, osobito u pogledu troškova tijekom cijelog životnog ciklusa zgrade.

Na arhitektonskom natječaju precizno su definirani sadržaji projekta i ključni podaci, stručno su procijenjeni i odmjereni u odnosu na različite koncepte. Ako zanemarimo ovu usporedbu sadržajnih kvaliteta, ne samo da se odričemo kulture građenja i prostora s visokom funkcionalnošću i kvalitetom boravka, nego ne uspijevamo niti ostvariti potencijal uštede troškova građenja i naknadnih troškova.

Ako sustavno analiziramo ključne podatke razmatranih projekata koji su predani, ispitani i ocijenjeni na arhitektonskim natječajima prema kriteriju ekonomičnosti, možemo izvesti sljedeće teze i nalaze na temelju dobivenih podataka, a posebno usporedbom bruto površine prvonagrađenog projekta s drugim natječajnim projektima:

1. Svaki projekt je potencijalno rješenje za zadatak gradnje. Kvalitetu u smislu kulture građenja, vrijednosti izgrađenog prostora i funkcionalne koherentnosti postićemo usporedbom i ocjenjivanjem varijanti projektnih rješenja različite kvalitete. Međutim, **raznovrsnost predloženih rješenja** na arhitektonskim natječajima također nam daje precizan pregled ekonomskih parametara te njihovu distribuciju i opseg.
2. Kvalitativni raspon projektnih koncepata u osnovi proizlazi iz čimbenika urbanističkog planiranja, arhitekture i funkcionalnosti. Ekonomska uspješnost usko je povezana s tim čimbenicima, primjerice u smislu dosljednog provođenja prostornog i funkcionalnog programa u **visokokvalitetnim i učinkovitim tlocrtima**.

3. **Raspon mogućih troškova građenja** može se izračunati na temelju parametara troškova koje naručitelj koristi pri pripremi projekta i bruto površine utvrđene tijekom pregleda pristiglih idejnih rješenja. Ostali kvalitativni čimbenici projekata na arhitektonskom natječaju pružaju barem ideju o operativnim i naknadnim troškovima tijekom životnog vijeka zgrade.

Izračun troškova na temelju parametara iz pripremne faze projekta i arhitektonskog natječaja odražava rizik naručitelja u slučaju narudžbe i ne daje ili daje samo relativnu sliku stvarnih troškova realizacije projekta. Međutim, prema našem mišljenju, takva procjena troškova predstavlja valjanu i najbolju moguću procjenu troškova u trenutku donošenja odluke o provođenju arhitektonskog natječaja. Stvarni troškovi ovise o rezultatima daljnjeg projektiranja kao i velikom broju drugih parametara kao što su tržišni uvjeti, uvjeti realizacije, način uporabe itd.

4. Kad je riječ o **čimbenicima ekonomičnosti**, najbolji projekti s tog aspekta obično se nalaze u trećini najboljih pristiglih projekata što je u većini slučajeva čak bolje od prosječne vrijednosti koja proizlazi iz usporedbe iznosa bruto površina svih projekata.
5. **Troškovi arhitektonskog natječaja** u prosjeku iznose oko 0,7% troškova građenja utvrđenih na temelju prvonagrađenog projekta. Pozitivni učinci natječaja na troškove u prosjeku su 18,8 puta veći u smislu smanjenih troškova građenja.

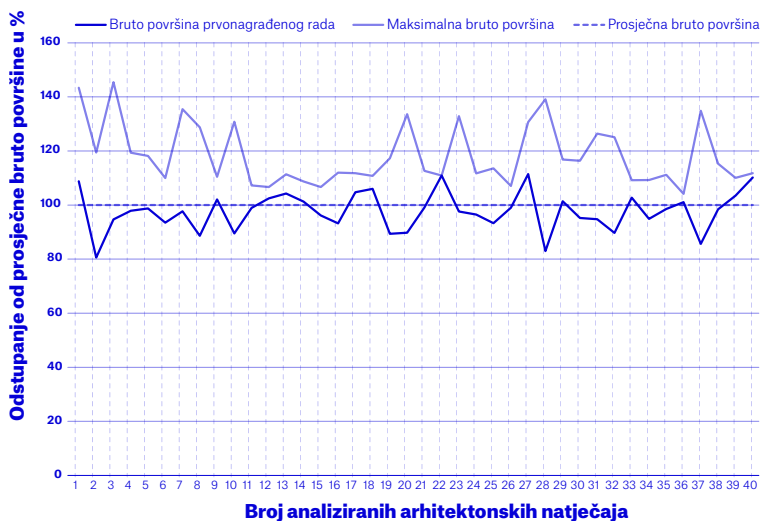
Studija provedena u sklopu ARCH-E-a sada je i potvrdila navedene teze na temelju 40 arhitektonskih natječaja. Naručiteljima prikazuje ekonomski potencijal arhitektonskih natječaja usporedbom analize bruto površina svih projekata na arhitektonskom natječaju i posljedičnih troškova građenja. Stvarni troškovi arhitektonskog natječaja, kada se uspoređuju s izračunatim troškovima građenja ili učincima uštede, pokazuju stupanj amortizacije arhitektonskog natječaja koji premašuje samo prosječne potencijalne uštede troškova građenja za faktor veći od 18. Drugim riječima, naručitelj koji ugovori projektiranje na temelju arhitektonskog natječaja ostvaruje u prosjeku 18 puta veći povrat troškova postupka zbog smanjenih troškova građenja, a u scenariju najvećeg rizika faktor je više od 32 puta veći.

Treba napomenuti da se samo u zemljama EU-a koje sudjeluju u projektu ARCH-

E-u svake godine²¹ održava oko 1148 natječaja, uglavnom za javne projekte gradnje, pri čemu se uzimaju u obzir samo postupci koje organiziraju komore i druge javne institucije. Ako izračunamo barem dvostruko veći broj arhitektonskih natječaja za cijelo područje EU-a, moguće uštede samo na troškovima građenja mogle bi se procijeniti na više od 28 milijardi eura. Nažalost, samo se izuzetno mali dio projekata realizira putem arhitektonskih natječaja. U Sektorskoj studiji iz 2024. godinu Vijeća arhitekata Europe (ACE) procjenjuje se da ukupna vrijednost građevinskog tržišta u EUROPE 32 iznosi približno 2.600 milijardi eura. Ako bi se arhitektonski natječaji češće upotrebljavali kao oblik nabave, potencijal je velik.

Rezultati studije ukratko

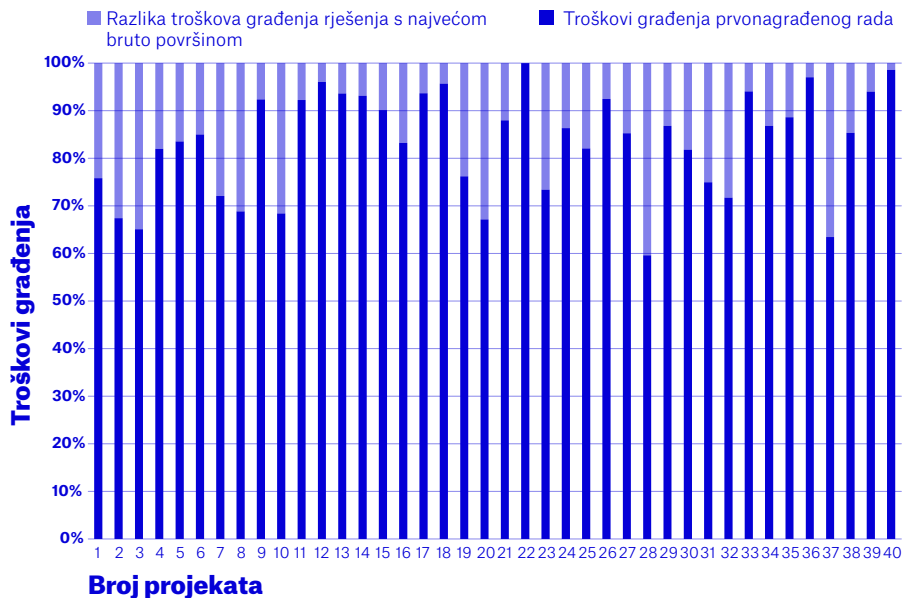
40 analiziranih arhitektonskih natječaja obuhvaća širok raspon uglavnom javnih projekata gradnje. Evaluacija uključuje male projekte, kao što su izložbena zgrada s najmanjom bruto površinom od 783 m², vatrogasne postaje i društveni centri s ukupnom neto korisnom površinom od oko 2500 m², pa sve do velikih projekata kao što su zgrade za obrazovanje, stambene zgrade i administrativni centri, među kojima je bolnica bruto površinom 156.583 m², što osigurava maksimalnu uravnoteženost analiziranih projekata u pogledu površina.

Prikaz 2. Usporedba bruto površina natječajnih rješenja

²¹ Juliette Bekkering, Torsten Schröder, Grazia Tona, *The ARCH-E Map on ADCs*, str. 24., <https://arch-e.eu/maps-on-adcs>

Troškovi građenja izračunati su na temelju ulaznih podataka naručitelja koji su činili osnovu za natječajne programe. Ukupan iznos svih 40 projekata je oko 2.5 milijardi eura na temelju izračuna troškova građenja projekata koji su osvojili prvu nagradu. Izračun koji odražava maksimalni rizik naručitelja, tj. usporedbu bruto površina nagrađenih projekata s projektima s maksimalnom bruto površinom, pokazuje prosječno smanjenje troškova građenja od 18,3% ili ukupno 571 milijun eura. Ova tvrdnja vrijedi za 39 od 40 analiziranih natječaja. Usporedba nagrađenih projekata s odgovarajućom prosječnom vrijednošću bruto površine pokazuje smanjenje troškova građenja od približno 3,5%, što je i dalje iznos od otprilike 92 milijuna eura ili nešto više od pet puta više od troškova postupka, pri čemu je smanjenje troškova u usporedbi s prosječnim rješenjima utvrđeno na 26 od 40 natječaja.

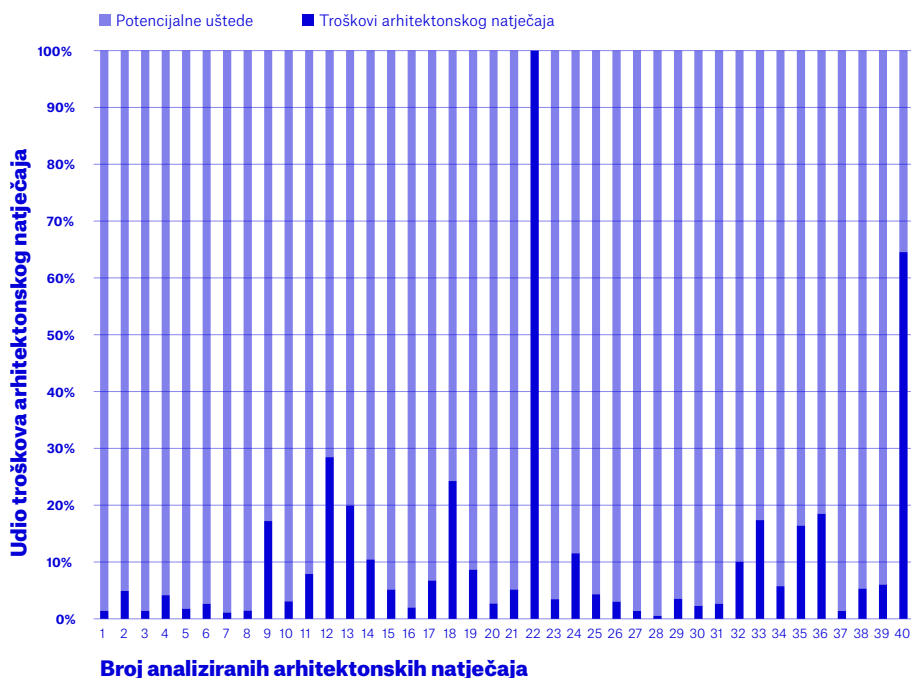

Prikaz 3. Usporedba troškova građenja prvonagrađenog rada i natječajnog rješenja s najvećom bruto površinom

Troškovi arhitektonskih natječaja kreću se od 96.000 do 2.9 milijuna eura ili od 0,24 do 4,4% troškova građenja. Za velike projekte troškovi otvorenog natječaja uglavnom iznose manje od 1% troškova građenja. To se odnosi i na dva složena natječaja za realizaciju u dva stupnja s troškovima postupka većima od 2 milijuna eura, koji čine samo 0,8 do 0,9% troškova građenja. Pozivni natječaji za projekte u rasponu ispod praga znatno su

manje ekonomični, pa u tom slučaju troškovi postupka mogu dosegnuti 5% iznosa za građenje. Potencijal za smanjenje troškova također je znatno niži zbog malog broja projekata na natječaju. Međutim, osnovni zaključak studije može se potvrditi i kod malih projekata; organizacija arhitektonskog natječaja općenito je znatno ekonomičnija od dodjele ugovora putem drugih oblika nabave. U sklopu ove studije, u kojoj se u većoj mjeri uzimaju u obzir srednji i veći javni projekti gradnje, troškovi arhitektonskog natječaja u prosjeku iznose oko 0,7% troškova građenja.

Prikaz 4. Usporedba potencijalne uštede na troškovima građenja u odnosu na troškove arhitektonskog natječaja

Tumačenje rezultata istraživanja

Bruto površine i troškovi građenja izračunati na temelju parametara prvonagrađenih radova, odnosno projekata koji su ponudili najbolji prijedlog za realizaciju projektnog zadatka, uspoređuju se s jedne strane s parametrima onih projekata koji pokazuju maksimalnu bruto površinu. Ta usporedba je scenarij najvećeg rizika, tj. maksimalni rizik naručitelja u odnosu na izračunate

troškove građenja. S druge strane, podaci nagrađenih projekata uspoređuju se s prosječnom vrijednosti izračunatom iz ukupnih bruto površina svih projekata prijavljenih na pojedinom natječaju. Informativna vrijednost te usporedbe je upitna, jer je izrađena s uobičajene pozicije i s rezervom. Međutim, ako je većina nagrađenih rješenja i dalje povoljnija u usporedbi s prosječnim vrijednostima unatoč različitim nedosljednim čimbenicima, to još jednom jasno naglašava učinkovitost arhitektonskih natječaja u kojima utjecaj kvalitete projektiranja utječe na ekonomično upravljanje cjelokupnim projektom.

Prosječne vrijednosti su matematički rezultat koji se temelji ne samo na određenom projektu, već na svim projektima. Međutim, statistika može pogrešno prikazati ukupne rezultate ako se pri izračunu presjeka uzmu u obzir svi parametri. Projekti s najmanjom bruto površinom i drugi projekti s kompaktnim rješenjima često pokazuju ozbiljne nedostatke u ispunjavanju prostornog i funkcionalnog programa ili u ostvarivanju potrebnih površina. Kad bi se projekti sa znatnim manjkom prostora isključili iz izračuna, prosjek bruto površine bio bi općenito veći, a najuspješniji projekti s ekonomskog aspekta bili bi još pozitivniji.

Međutim, s maksimalnim vrijednostima situacija je jasna. Te se vrijednosti temelje na konkretnom projektnom prijedlogu koji bi se teoretski mogao i realizirati. Visoke vrijednosti bruto površina rezultat su specifičnih odluka u projektiranju kao što su nedosljedno razvijeni tlocrti s visokim udjelom korisnog prostora i prostora konstrukcije. Osim toga, ti projekti pokazuju i druge nedostatke koji se mogu pripisati visokoj iskoristivosti prostora, kao što su problemi s orijentacijom u zgradi, nedostaci rasvjete, odstupanja od pravila zaštite od požara itd. Podrazumijeva se da projekti u ovoj kategoriji stvaraju i odgovarajuće operativne troškove i troškove održavanja te su stoga znatno manje ekonomični od onih koji se u studiji uzimaju u obzir samo u pogledu troškova građenja.

Međutim, postoji još jedan važniji argument protiv usporedbe prvonagrađenog rješenja s prosječnim vrijednostima. Prebrzo pretpostavljamo da će dodjela ugovora o projektiranju putem pregovaračkog postupka barem rezultirati prosječnim projektom. Koji će projektni tim kojem je ugovor već dodijeljen, a da nije pobijedio u nadmetanju s drugim uredima s dosljedno razrađenim idejnim rješenjem, imati ambiciju nadmašiti minimalne zahtjeve u ispunjavanju ugovora? Kakvu korist imaju tako ugovoreni projektanti ako smanje proračun koji je predvidio naručitelj? Praksa postupaka s najnižom cijenom u dovoljnoj

mjeri pokazuje da su kvaliteta projektiranja i učinkovitost u ispunjavanju zahtjeva prostornog i funkcionalnog programa i dalje dosljedno umjereni, a procijenjeni troškovi ako se ne premaše barem se iskoriste.

Ne možemo i ne smijemo pretpostaviti da će naručitelj nužno dobiti najgori zamislivi projekt ako ne provede arhitektonski natječaj, što bi mu dalo optimalno rješenje za daljnje projektiranje i sve relevantne parametre za početak pregovora. Međutim, činjenica da se naručitelji mogu zadovoljiti prosjekom, jer pretpostavljamo da se sve u konačnici uvijek svodi na srednju vrijednost, proizlazi iz pojednostavljenog razumijevanja slučajnog zakona velikih brojeva. U zakonu se navodi da se s velikim brojem sličnih postupaka koji omogućuju samo dva različita ishoda, npr. uspjeh i neuspjeh, statistika svih ishoda smanjuje na srednju vrijednost i sve manje ovisi o slučaju.²² Međutim, dodjela ugovora o projektiranju nije događaj koji se može ponoviti više puta, pa čak ni pregovaranje s nekoliko ponuditelja ne pruža dovoljno raspodijeljen broj slučajeva da bi se kao rezultat toga postigla teoretska srednja vrijednost. Za javne naručitelje, barem u manjim jedinicama lokalne samouprave, projektiranje škole ili društvenog centra uvijek je jedinstven događaj koji se ne može ponoviti i ne temelji se na iskustvu ili dovoljnom stručnom znanju.²³ U realnosti građevinske industrije, ta singularnost i taj nedostatak iskustva i znanja obično za posljedicu ima veće troškove. Vjerojatnost dobivanja najgoreg mogućeg projekta znatno je veća od postizanja statističke srednje vrijednosti jer uvjeti pregovora nisu usmjereni prema mogućem optimumu.

Otvoreni arhitektonski natječaj posve je drugačiji. Cilj mu je maksimalno povećati broj natječajnih radova što bi trebalo dati cijeli niz mogućih rješenja. Načelo austrijskog Standarda za arhitektonske natječaje – WSA 2010*,²⁴ prema kojem se *kvaliteta stvara iz raznolikosti*, a uobičajena raspodjela kvalitete može se postići samo s odgovarajućim brojem i rasponom rješenja. Ne oslanjamo se na nagađanja o prosječnom projektu temeljenom na načelu slučajnosti. Umjesto toga, cilj je pronaći optimalno rješenje za projektni

---

²² Primjer toga bilo bi bacanje novčića. Ako se kovanica baci dovoljno puta, raspodjela rezultata temeljit će se na srednjoj vrijednosti u skladu s Gaussovom normalnom raspodjelom.

²³ Primjer iz područja gradnje zgrada za obrazovanje: Prema austrijskoj statistici, u školskoj godini 2023./24. bilo je 13 novih osnovnih škola više u trima austrijskim savezним državama nego u školskoj godini 2022./23. Od toga je 11 škola u Beču, dvije u savezним državama Donja Austrija i Salzburg. Broj škola u preostalim savezним državama ostao je isti ili se smanjio zbog zatvaranja škola. Recimo: Grad Beč ima iskustva u gradnji škola, ostatak Austrije zapravo ne. Vidjeti Statistik Austria, *Schulen und Klassen*, <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/bildung/schulbesuch/schulen-und-klassen>

²⁴ Bundeskammer der Ziviltechniker:innen (ur.): *Wettbewerbsstandard Architektur WSA 2010**, dio A, članak II. stavak 8., str. 12., <https://www.architekturwettbewerb.at/wsa>

zadatak na način da različite koncepte ispita i ocijeni stručni ocjenjivački sud. Dva dodatna čimbenika omogućuju arhitektonskim natječajima da postignu rezultate usmjerene na rješenja u usporedbi s pregovaračkim postupcima. S jedne strane, kvaliteta natječajnih rješenja temelji se na preciznoj definiciji zadatka kao i na objektivnim načelima projektiranja i kriterijima ocjenjivanja. S druge strane, ocjenjivački sud sastavljen od neovisnih stručnjaka i predstavnika naručitelja donosi odluke na temelju anonimno dostavljenih koncepata. Načelo anonimnosti jamči objektivnost, nepristranost i neprobojnost u ocjeni kvalitete natječajnih rješenja. Kao rezultat toga, najbolje rangirani projekti uvijek su iznad prosjeka u svim ključnim parametrima, kako pokazuje studija, uključujući najmanje jednu trećinu najboljih projekata u smislu čimbenika *ekonomičnosti*.

Usporedbom vrijednosti bruto površine prvonagrađenog rješenja s prosječnom vrijednošću samo se prikazuje ekonomičnost nagrađenih projekata natječaja u odnosu na ukupnu distribuciju idejnih rješenja. Usporedba s maksimalnim vrijednostima građevinske bruto površine, s druge strane, definira ekonomski manevarski prostor i stvarni ugovorni rizik naručitelja koji se odrekao natječaja kao i ekonomski potencijal koji se može izvesti iz rezultata arhitektonskih natječaja.

Perspektiva javnih naručitelja

Ugovaranje usluga projektiranja nije nužno dio svakodnevnih poslova javnih institucija, posebno u malim jedinicama lokalne samouprave, u kojima prevladava određena nesigurnost po tom pitanju. Kod zahtjevnih i izrazito specijaliziranih projekata gradnje, na primjer u području obrazovanja ili zdravstvene skrbi, nedostaje rutine, znanja i stručnih struktura koje bi osigurale kvalitetu što bi se trebalo podrazumijevati kod pažljivog korištenja javnih sredstava.

Javne ustanove primarno imaju obvezu prema građanima. Ta društvena obveza podrazumijeva posvećenost kvaliteti prilagođenoj korisnicima, visokokvalitetnim prostorima, usklađenost s održivim standardima itd. Svijest javnih naručitelja trebala bi uključivati cjelovitu perspektivu kao i oblikovnu i funkcionalnu kvalitetu, jednostavnost korištenja i trajnost tijekom cijelog životnog ciklusa zgrade s obzirom na isplativost. U tom su smislu arhitektonski natječaji odgovarajuća metoda koja rezultira traženom kvalitetom, a istodobno zadovoljava demokratski legitimitet u pogledu postupka nabave. Ova studija potvrđuje da se dodjela ugovora o projektiranju u javnom sektoru bez postupaka usmjerenih na kvalitetu također može klasificirati kao ekonomski

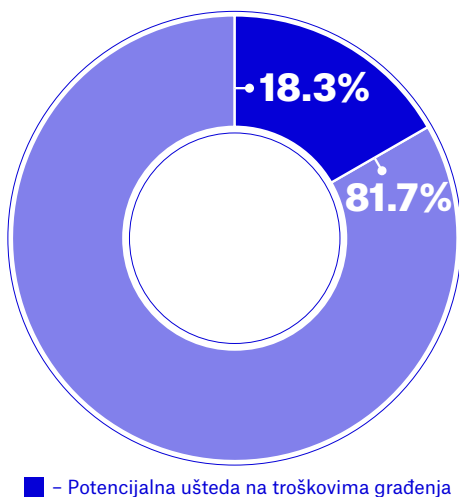
nemar. U načelu se ekonomičnost ne može ograničiti na troškove projektiranja i građenja, čak ni na troškove životnog ciklusa, već se mora procijeniti i u kontekstu učinaka troškova koji proizlaze iz kvalitete prostora za ljude i okoliš.

Naručiteljima naglašavamo sveobuhvatne ekonomske prednosti koje proizlaze iz provedbe arhitektonskog natječaja, a koje su zanemarene u drugim oblicima nabave:

1. Prvonagrađeno rješenje na arhitektonskom natječaju rezultira maksimalnom arhitektonskom i funkcionalnom kvalitetom od početne faze projekta. Kvalitetna dispozicija prostora i komunikacija te stvaranje sinergije prostornih cjelina daju specifične vrijednosti. Osim toga, izvrsno osmišljeni tlocrti podrazumijevaju kvalitetu i jednostavnost korištenja te tako održivost tijekom cijelog životnog vijeka zgrade što se također može ekonomski kategorizirati (npr. manje bolovanja zadovoljnih zaposlenika itd.).
2. Naručitelj na arhitektonskom natječaju može prepoznati da različiti pristupi projektiranju stvaraju različite zahtjeve u pogledu prostora. Ako je prvorangirani projekt kompaktniji od projekata koji su slabije ocijenjeni, odabirom projekta temeljenog na kvaliteti naručitelj dobiva odgovarajuću ekonomsku prednost, koja proizlazi iz smanjenja prostornih potreba što se može precizno izračunati.
3. Kompaktno rješenje smanjuje troškove građenja. Međutim, kompaktnost nije vrijednost sama po sebi. Racionalno organizirani tlocrti rezultiraju prostorijama s visokom kvalitetom boravka. Postoje pozitivni učinci u pogledu orijentacija u zgradi, duljine komunikacije, veličine površine ovojnice zgrade, zatvorenog prostora, a time i operativnih troškova te troškova održavanja.
4. Naručitelj može usporediti prostorne parametre projekta koji je odabran kao najbolje rješenje u odnosu na prostorne parametre koji su unaprijed određeni u sklopu pripreme natječaja i na kojima se temelji prostorni i funkcionalni program. Ako ova usporedba rezultira smanjenjem bruto površine u odnosu na izvorni izračun naručitelja, to također predstavlja precizno mjerljivu ekonomsku prednost.
5. Naposljetku, najbolje idejno rješenje ujedno je i temelj za realizaciju s minimalnim ekološkim otiskom. To rezultira uštedama u smislu izgrađenosti parcele, energetske potrebe i kružnog gospodarstva.

U načelu treba razmotriti pod kojim bi uvjetima naručitelj odlučio ugovoriti predmetno projektiranje da je usluga projektiranja dodijeljena samo u okviru pregovaračkog postupka umjesto arhitektonskog natječaja. Može se pretpostaviti da najbolje idejno rješenje u usporedbi s drugim projektima ne bi bilo dostupno kao temelj za pregovore, već samo za funkcionalne i ekonomske pretpostavke koje je naručitelj sam unaprijed zadao. Ako su te pretpostavke netočne, na primjer, zbog nedostatka iskustva, u pregovaračkom postupku neće se provesti korektivna intervencija. Stoga, ako naručitelj za dodjelu usluga projektiranja ne odluči organizirati arhitektonski natječaj, ne samo da se odriče kulture građenja, nego se odriče i alternativnih rješenja, čija je usporedba s vlastitim izračunima jedini način za pouzdano ocjenjivanje ekonomske održivosti projekta.

Ako se ugovor o projektiranju složene zgrade dodjeljuje na temelju neodgovarajuće ispitanih tehničkih zahtjeva, navedeni se potencijali uopće ne uzimaju u obzir. Bez idejnog rješenja s odgovarajućim stupnjem razrade koje se može postići samo na arhitektonskom natječaju, jednostavno postoji nedostatak svijesti o svim parametrima koji su relevantni odmah u smislu učinkovito izračunatih troškova građenja ili u okviru troškova tijekom cijelog životnog ciklusa zgrade.

Prikaz 5. Potencijalna ušteda na troškovima građenja

Ekonomičnost najboljeg rješenja ili preokret pogrešnog narativa

Trenutačna praksa dodjele ugovora o projektiranju obilježena je izbjegavanjem i ograničavanjem tržišnog natjecanja usmjerenog na kvalitetu. Dodjelom ugovora isključivo putem pregovaračkih postupaka bez kvalitativne komponente i s ograničavajućim kriterijima sudjelovanja ne uzima se u obzir raznolikost strukture europske arhitektonske scene.²⁵ Ne samo da se odričemo visokokvalitetnih rješenja, već i sustavno isključujemo sljedeću generaciju arhitekata i devalviramo njihovu izvanrednu razinu obuke koju koriste kako bi doprinijeli najnovijim znanstvenim saznanjima, inovativnim rješenjima i kreativnom potencijalu u profesionalnoj praksi.

Studija o ekonomskoj održivosti arhitektonskih natječaja jasno pokazuje da je pogrešan uobičajeni narativ da visokokvalitetnu arhitekturu treba izbjegavati jer je skup luksuz. Sam stav da se pregovaranjem o povoljnijoj cijeni projektiranja dobiva ekonomski optimiziran projekt je pogrešan. Osim ekonomskih aspekata, ovim pogrešnim zaključkom zanemaruju se ključni parametri, uključujući društvene i ekološke posljedice pogrešnih projektantskih odluka.

Također je neutemeljena pretpostavka da je arhitektonski natječaj neekonomičan. U svakom slučaju, nalazimo se unutar raspona smanjenja izračunatih troškova građenja za srednje i veće projekte, a proces se odmah amortizira na mnogo načina.

Filterom ekonomske analize prepoznamo i učinkovitost kojom arhitektura može doprinijeti rješavanju problema s kojima se društvo suočava putem visokokvalitetnih selekcijskih postupaka natječaja. Dobivamo inovacije, tehničku izvrsnost te učinkovitost i racionalnost koje bismo trebali prepoznati i cijeniti kao održivu ekonomiju najboljeg rješenja.

Dugoročne krize u globalnom gospodarstvu i klimatske promjene ne mogu se riješiti načelom najjeftinijeg ponuditelja. Potrebna nam je kvaliteta i najbolja rješenja koja dugoročno funkcioniraju kako bismo kao društvo opstali. Kao otvorenom demokratskom društvu, u Europi nam je potreban

---

²⁵ The Architects' Council of Europe/Mirza & Nacey Research Ltd, *The Architectural Profession in Europe 2024 Sector Study*, str. 35.

zakon o javnoj nabavi koji je apsolutno usmjeren na kvalitetu koja proizlazi iz ozbiljnih natjecanja i u središte svojih napora stavlja ljude koji mogu pružiti tu kvalitetu. U tom smislu, lažni narativ da se najbolji omjer cijene i kvalitete može postići povoljnim ponudama trebao bi se preokrenuti zbog demokratičnosti i pravednosti.

Poglavlje 2. Podaci o ekonomskoj učinkovitosti arhitektonskih natječaja

Project - Typology	GFA min.	GFA max.	GFA Ø	GFA 1st Prize	Diff. 1st Prize to GFA max.	€/m2 GFA	
Education/Culture	17,700	29,400	20,500	22,300	7,100	2,400.00	
Education/Administration	2,600	4,300	3,600	2,900	1,400	2,500.00	
Education	11,400	19,200	13,200	12,500	6,700	2,100.00	
Education	7,100	11,100	9,300	9,100	2,000	1,500.00	
Education	19,500	28,600	24,200	23,900	4,700	2,600.00	
Education	18,300	22,000	20,000	18,700	3,300	2,000.00	
Education	25,300	40,500	29,900	29,200	11,300	2,700.00	
urban commercial building	14,100	21,500	16,700	14,800	6,700	2,800.00	
urban commercial building	2,200	2,750	2,490	2,540	210	2,300.00	
Student-Housing	2,650	5,350	4,090	3,660	1,690	2,900.00	
Firestation/Crisis & Control Center	12,146	14,956	13,941	13,798	1158	5,900.00	
Community Center	2,725	3,296	3,090	3,166	130	4,600.00	
Welcome-Center / Park-Gastronomy	2,819	3,430	3,080	3,211	219	4,300.00	
Firestation	2,712	3,224	2,966	3,004	220	5,100.00	
Education	24,938	28,592	26,804	25,770	2,822	4,300.00	
Education	26,101	32,418	28,942	26,984	5,434	4,300.00	
Administration	40,245	52,063	46,582	48,780	3,283	2,900.00	
Community Center+Fire Station	2,751	3,532	3,188	3,380	152	3,700.00	
Community Center	1,028	1,349	1,150	1,028	321	4,600.00	
Education	3,122	4,681	3,503	3,144	1537	4,300.00	
Student Housing/Adminstration/ Gastronomy	20,834	24,573	21,819	21,619	2954	2,900.00	
Adminstration/Culture	18,462	23,014	20,749	23,014	0	2,900.00	
Fire Station	1,448	2,198	1,654	1,614	584	4,600.00	
Administration	1,375	1,646	1,473	1,421	225	4,600.00	
Housing	8,092	10,719	9,436	8,800	1,919	2,600.00	
Administration	47,589	55,975	52,274	51,750	4,225	2,900.00	
Student Housing	16,126	28,088	21,496	23,956	4132	2,600.00	
Fire station center	9,900	16,600	11,933	9,900	6700	5,100.00	
Community Center	3,495	5,177	4,432	4,495	682	4,600.00	
Administration	29,390	40,893	35,131	33,454	7439	2,900.00	
Public administration building	7,963	14,727	11,652	11,040	3,687	4,788.00	
Exhibition building	783	1,287	1,029	923	364	4,794.00	
Research and lab building	6,082	7,738	7,085	7,280	458	4,981.00	
Public administration building	73,559	97,983	89,667	85,056	12,927	2,857.00	
School building	6,675	8,491	7,638	7,525	966	2,163.00	
Public administration building	56,328	61,833	59,389	60,006	1,827	2,100.00	
Health clinic	97,615	156,583	116,093	99,390	57,193	3,627.00	
Research and lab building	13,825	19,267	16,710	16,444	2,823	4,167.00	
Public administration building	73,552	91,855	83,461	86,376	5,479	2,615.00	
Office and lab building	6,004	7,562	6,765	7,455	107	1,437.00	
Sum / Average %							

Prikaz 6. Tablica s analiziranim podacima o arhitektonskim natjecajima. Zbog zaštite podataka, prikupljene podatke o projektima analitički tim je preradio u anonimne.

Construction Costs 1. Prize	Saving construction costs compared with GFA max.	Savings in %	Savings in comparison with GFA Ø	Savings in %	Costs of competition	Cost share of ADC of construction costs
€ 53,520,000	€ 17,040,000	24.1%	-€ 4,320,000	-8.8%	240,000.00 €	0.45 %
€ 7,250,000	€ 3,500,000	32.6%	€ 1,750,000	19.4%	180,000.00 €	2.48 %
€ 26,250,000	€ 14,070,000	34.9%	€ 1,470,000	5.3%	200,000.00 €	0.76 %
€ 13,650,000	€ 3,000,000	18.0%	€ 300,000	2.2%	130,000.00 €	0.95 %
€ 62,140,000	€ 12,220,000	16.4%	€ 780,000	1.2%	220,000.00 €	0.35 %
€ 37,400,000	€ 6,600,000	15.0%	€ 2,600,000	6.5%	180,000.00 €	0.48 %
€ 78,840,000	€ 30,510,000	27.9%	€ 1,890,000	2.3%	340,000.00 €	0.43 %
€ 41,440,000	€ 18,760,000	31.2%	€ 5,320,000	11.4%	280,000.00 €	0.68 %
€ 5,842,000	€ 483,000	7.6%	-€ 115,000	-2.0%	100,000.00 €	1.71 %
€ 10,614,000	€ 4,901,000	31.6%	€ 1,247,000	10.5%	155,000.00 €	1.46 %
€ 81,408,200	€ 6,832,200	7.7%	€ 843,700	1.0%	588,000€	0.72 %
€ 14,563,600	€ 598,000	3.9%	-€ 349,600	-2.5%	238,000€	1.63 %
€ 13,807,300	€ 941,700	6.4%	-€ 563,300	-4.3%	235,000€	1.70 %
€ 15,320,400	€ 1,122,000	6.8%	-€ 193,800	-1.3%	131,000€	0.86 %
€ 110,811,000	€ 12,134,600	9.90 %	€ 4,446,200	3.9%	658,000€	0.59 %
€ 116,031,200	€ 23,366,200	16.8%	€ 8,419,400	6.8%	479,000€	0.41 %
€ 141,462,000	€ 9,520,700	6.3%	-€ 6,374,200	-4.7%	690,000€	0.49 %
€ 12,506,000	€ 562,400	4.3%	-€ 710,400	-6.0%	180,000€	1.44 %
€ 4,728,800	€ 1,476,600	23.8%	€ 561,200	10.6%	140,000€	2.96 %
€ 13,519,200	€ 6,609,100	32.80 %	€ 1,543,700	10.2%	183,000€	1.35 %
€ 62,695,100	€ 8,566,600	12.00 %	€ 580,000	0.9%	467,000€	0.74 %
€ 66,740,600	€ 0	0.00 %	-€ 6,568,500	-10.9%	390,000€	0.58 %
€ 7,424,400	€ 2,686,400	26.60 %	€ 184,000	2.4%	96,000€	1.29 %
€ 6,536,600	€ 1,035,000	13.70 %	€ 239,200	3.5%	135,000€	2.07 %
€ 22,880,000	€ 4,989,400	17.9%	€ 1,653,600	6.7%	225,000€	0.98 %
€ 150,075,000	€ 12,252,500	7.5%	€ 1,519,600	1.0%	383,000€	0.26 %
€ 62,285,600	€ 10,743,200	14.70 %	-€ 6,396,000	-11.4%	148,000€	0.24 %
€ 50,490,000	€ 34,170,000	40.40 %	€ 10,368,300	17.0%	188,000€	0.37 %
€ 20,677,000	€ 3,137,200	13.2%	-€ 289,800	-1.4%	115,000€	0.56 %
€ 97,016,600	€ 21,573,100	18.20 %	€ 4,863,300	4.8%	506,000€	0.52 %
€ 52,859,520	€ 17,653,356	25.0%	€ 2,930,256	5.3%	480,000€	0.91 %
€ 4,424,862	€ 1,745,016	28.3%	€ 508,164	10.3%	195,000€	4.41 %
€ 36,261,680	€ 2,281,298	5.9%	-€ 971,295	-2.8%	480,000€	1.32 %
€ 243,004,992	€ 36,932,439	13.2%	€ 13,173,627	5.1%	2,250,000€	0.93 %
€ 16,276,575	€ 2,089,458	11.4%	€ 244,419	1.5%	410,000€	2.52 %
€ 126,012,600	€ 3,836,700	3.0%	-€ 1,295,700	-1.0%	870,000€	0.69 %
€ 360,487,530	€ 207,439,011	36.5%	€ 60,581,781	14.4%	2,900,000€	0.80 %
€ 68,522,148	€ 11,763,441	14.7%	€ 1,108,422	1.6%	660,000€	0.96 %
€ 225,873,240	€ 14,327,585	6.0%	-€ 7,622,725	-3.5%	920,000€	0.41 %
€ 10,712,835	€ 153,759	1.4%	-€ 991,530	-10.2%	280,000€	2.61 %
€ 2,552,360,582	€ 571,622,963	16.7%	€ 92,364,019	2.4%	17,645,000.00	1.13 %

POGLAVLJE 3.

Preporuke po državama

Austrija

Hrvatska

Cipar

Njemačka

Mađarska

Slovenija

Španjolska

Švicarska

Nizozemska

Preporuke po državama

Dok 10 preporuka u Poglavlju 1. sažima nalaze i stavove cijelog ARCH-E konzorcija, ovo poglavlje predstavlja stavove projektnih partnera i suradnika za pojedinu državu.

AUSTRIJA | Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva (Austrija) | Bundeskammer der Ziviltechniker:innen

Arhitektura uvijek ima javni utjecaj, zbog čega bi projektantske odluke trebale biti usmjerene na kulturu građenja, arhitektonsku kvalitetu i, na kraju, ali ne i najmanje važno, učinkovit doprinos zaštiti našeg okoliša. Kvaliteta nije luksuz; naprotiv, suočeni s višestrukim društvenim krizama dužni smo pronaći i provesti učinkovita rješenja. Postupci nabave koji su usmjereni na kriterije povezane s kvalitetom također su vrlo ekonomični. Arhitekti nerazmjerno doprinose općem dobru svojim, uglavnom neplaćenim, natječajnim rješenjima.

Te se činjenice ne odražavaju na odgovarajući način u austrijskom Saveznom zakonu o javnoj nabavi (*Bundesvergabegesetz*) i direktivama EU-a o javnoj nabavi. Kako bi se suzbila povezana nepoželjna kretanja i gospodarski deficiti, u Austriji je izrađen skup pravila u obliku Standarda za arhitektonske natječaje WSA 2010*, koji se može smatrati dopunom zakonu o javnoj nabavi. Bilo bi poželjno s vremenom podići taj skup pravila i na pravnu razinu obveze za sve arhitektonske natječaje i postupke slične arhitektonskim natječajima.

Arhitektura kao intelektualno-kreativno postignuće zahtijeva drugačiji status u okviru zakonodavstva o javnoj nabavi nego što je trenutačno definirano u zakonodavstvu EU-a. Ne treba ni spominjati da pregovaranju i naručivanju usluga projektiranja mora prethoditi razvoj visokokvalitetnog idejnog rješenja. Kad je riječ o javnim projektima gradnje, taj postupak razvoja i donošenja odluka mora se temeljiti na participaciji, jednakosti i transparentnosti te biti demokratski potvrđen. Imajući to na umu, trebalo

bi dati prednost arhitektonskim natječajima jer se temelje na sustavu nadmetanja usmjerenom na kvalitetu, posebno za projekte javnih zgrada velike vrijednosti nabave.

Još jedna prioritetna preporuka za poboljšanje zakonodavstva o javnoj nabavi bila bi uzeti u obzir strukturu i stvarne okolnosti arhitekture u Europi. 68% arhitektonskih ureda čine uredi s jednim zaposlenim, a 13% uredi s dva zaposlena.²⁶ Imamo mnogo vrhunski obučenih stručnjaka, uključujući mnoge mlade arhitekte i arhitektice, čija se stručnost i status ne uzimaju dovoljno u obzir pri dodjeli ugovora o javnim uslugama. Velika većina arhitekata isključena je iz ugovora o javnim uslugama zbog neprikladnih kriterija prihvatljivosti, pa bi te kriterije treba prilagoditi strukturi kreativne scene koja je malog opsega.

HRVATSKA | Hrvatska komora arhitekata

Kriteriji za obavezu provođenja arhitektonskih natječaja

Trenutno, prostornim planovima lokalne razine nije dopušteno propisivati obavezu arhitektonskog natječaja na privatnom zemljištu kao ni na javnom koje nije u vlasništvo jedinice lokalne samouprave, unatoč važnosti pojedine lokacije za javni prostor. U Zakon o prostornom uređenju potrebno je uvesti kriterije kako bi se proširio opseg obveznih arhitektonskih natječaja na određenim privatnim i javnim lokacijama s ciljem unapređenja kvalitete izgrađenog okoliša.

Prihvaćanje Pravilnika o arhitektonskim natječajima Hrvatske komore arhitekata u sustavu javne nabave

Hrvatska komora arhitekata i Udruženje hrvatskih arhitekata izrađuju Pravilnik o arhitektonskim natječajima. Prihvaćanje tog strukovnog Pravilnika kao obvezujućeg pri provedbi projektnih natječaja iz područja arhitekture u sustavu javne nabave doprinijelo bi transparentnosti i kvaliteti njihove provedbe osiguravajući jasne kriterije i standarde.

---

²⁶ The Architects' Council of Europe/Mirza & Nacey Research Ltd, *The Architectural Profession in Europe 2024 Sector Study*, str. 36.

Poticanje provedbe arhitektonskih natječaja putem mehanizama financiranja

Poticanje provedbe arhitektonskih natječaja kroz mehanizme financiranja bitan je korak za postizanje arhitektonske vrsnoće u javnim investicijama. Uvođenje kriterija dobivanja idejnog rješenja putem arhitektonskog natječaja pri dodjeli financijskih instrumenata i sufinanciranja osiguralo bi da se javni projekti provode s najvišom razinom kvalitete i inovativnosti.

Sustavna potpora malim jedinicama lokalne samouprave pri organizaciji arhitektonskih natječaja

Zbog ograničenog kapaciteta, male jedinica lokalne samouprave obično se oslanjaju na standardne postupke javne nabave kako bi izbjegle organizacijske i financijske izazove arhitektonskih natječaja. Sustavnom potporom lokalnim vlastima u provedbi arhitektonskih natječaja promicala bi se arhitektonska vrsnoća u cilju unapređenja kvalitete izgrađenog prostora.

**CIPAR | Udruženje ciparskih arhitekata | Σύλλογος
Αρχίτεκτόνων Κύπρου**

Uvod

Ključne preporuke za poboljšanje sustava arhitektonskih natječaja na Cipru na temelju nacionalnih propisa, doprinosu Ciparske znanstvene i tehničke komore (ETEK) i Udruženja ciparskih arhitekata (CAA) te nalazima europskog istraživačkog projekta ARCH-E o javnoj nabavi temeljenoj na kvaliteti. Cilj je pružiti potporu javnim tijelima, arhitektima i dionicima u razvoju pravednih, transparentnih i visokokvalitetnih praksi javne nabave kojima se povećava arhitektonska vrijednost, promiče sudjelovanje i usklađuje s najboljim europskim praksama te načelima *Baukultura* i Novog europskog Bauhausa.

1. Usvojiti arhitektonske natječaje kao standardnu praksu

Arhitektonski natječaji trebali bi biti preferirana metoda za nabavu javnih projekata, posebno onih od značajnog javnog interesa. Tim se pristupom osigurava transparentnost, potiču inovacije i poboljšava kvaliteta izgrađenog prostora.

2. Osiguravanje uključivog sudjelovanja

Kriteriji prihvatljivosti trebali bi biti jasni i ne ograničavajući te bi se njima trebalo omogućiti sudjelovanje:

- Ovlaštenim arhitektima registriranim pri Ciparskoj znanstvenoj i tehničkoj komori (ETEK).
- Arhitektima iz država članica EU-a/EGP-a ili zemalja sa sporazumima u okviru Sporazuma WTO-a o javnoj nabavi (GPA).

Potrebno je izbjegavati dodatne zahtjeve u pogledu likvidnosti ili iskustva koji mogu nerazmjerno isključiti mlade ili male prakse.

3. Promocija otvorenih i dvostupanjskih natječaja

- **Otvoreni natječaji:** Poticati široko sudjelovanje kako bi se prikupile različite ideje i rješenja.
- **Natječaji u dva stupnja:** Za složene projekte provesti postupak u dva stupnja kako bi se smanjilo radno opterećenje i omogućila detaljnija razrada prijedloga koji ulaze u uži izbor.

4. Pojednostavljenje zahtjeva

Ograničavanje opsega potrebne dokumentacije na ono što je nužno za ocjenjivanje. Time se smanjuje opterećenje sudionika i potiče veća uključenost, posebno manjih poduzeća.

5. Poštena naknada

Ponuditi odgovarajuću naknadu sudionicima, posebno onima koji osiguraju sudjelovanje u kasnijim stupnjevima natječaja. Takva praksa prepoznaje uloženi napor i promiče ravnopravno sudjelovanje.

6. Osiguravanje transparentnog i kvalificiranog sastava ocjenjivačkog suda

Ocjenjivački sud treba se sastojati od stručnjaka s relevantnim stručnim znanjem i trebao bi biti imenovan kako slijedi:

- **Ocjenjivački sud s tri člana:** Jedan predstavnik naručitelja i najmanje dva arhitekta koje preporučuju ETEK i CAA.

- **Ocjenjivački sud s pet članova:** Jedan predstavnik naručitelja, jedan imenovani član (arhitekt ili srodni stručnjak) i najmanje tri arhitekta koje preporučuju ETEK i CAA.
- **Ocjenjivački sud sa sedam članova:** Jedan predstavnik naručitelja, dva imenovana člana (najmanje jedan arhitekt ili srodni stručnjak) i najmanje četiri arhitekta koje preporučuju ETEK i CAA, a najmanje jedan koji ima specijalizirano znanje relevantno za natječaj.

Trebalo uzeti u obzir raznolikost u pogledu rodne i dobne zastupljenosti kako bi se obogatio postupak ocjenjivanja.

7. Održavanje anonimnosti i transparentnosti

Natječajna rješenja trebaju se ocjenjivati anonimno kako bi se osigurala nepristranost. Svi natječajni postupci, pravila i kriteriji ocjenjivanja trebaju biti jasno navedeni i dostupni svim sudionicima. Odluke ocjenjivačkog suda treba dokumentirati, a postupci ocjenjivanja trebaju biti transparentni i dostupni svim dionicima.

8. Sudjelovanje javnosti

Uključiti zajednice i korisnike u rane faze razvoja projekta kako bi se osiguralo da realizirana arhitektura zadovoljava javne potrebe i da uživa potporu zajednice. Tim se pristupom potiče prihvaćanje i povećava značaj projekata.

9. Poštovanje prava intelektualnog vlasništva

Sudionici zadržavaju autorska prava na njihova idejna rješenja. Izmjene se ne mogu izvršiti bez službene suglasnosti autora.

10. Objaviti rezultate natječaja

Osigurati da su rezultati natječaja, uključujući nagrađena natječajna rješenja i izvješća ocjenjivačkog suda, objavljeni i dostupni radi promicanja transparentnosti i povjerenja javnosti u proces.

Cilj je ovih preporuka ojačati okvir za arhitektonske natječaje na Cipru promicanjem izvrsnosti, pravednosti i održivosti u izgrađenom prostoru.

NJEMAČKA | Savezna komora njemačkih arhitekata | *Bundesarchitektenkammer*

Sudjelovanje inozemnih sudionika na arhitektonskim natječajima treba biti percipirano kao obogaćivanje arhitektonskog natječaja

Arhitektonski natječaji promiču kreativna, inovativna i održiva rješenja za održive projekte usmjerene na budućnost. Služe kao ključni alat za uključivanje javnosti u arhitekturu i kulturu građenja. Jednak pristup i uvjeti trebaju se primjenjivati na sve sudionike. Kako bi se osigurala uključenost, zahtjevi se trebaju uskladiti sa zadatkom i potrebnim kvalifikacijama, čime bi se manjim poduzećima i novim sudionicima omogućilo natjecanje. Pretjerani zahtjevi, kao što su prekomjerne reference ili promet, ograničavaju pristup i smanjuju raznolikost tržišta.

Iako je očuvanje lokalnog arhitektonskog identiteta ključno na arhitektonskim natječajima, drugi aspekti postupaka mogu profitirati od usklađivanja na razini EU-a. Ključni elementi uključuju priznavanje stručnih titula, pristupačne uvjete sudjelovanja, prava intelektualnog vlasništva, poštene ugovore i strukture nagrada usklađene s nacionalnim ekonomskim standardima. Prekogranična suradnja između susjednih zemalja EU-a povećava uspjeh. Niske stope sudjelovanja ukazuju na potrebu za dodatnom pozornošću i analizom kako bi se utvrdilo koje su konkretne mjere potrebne za poboljšanje postojećih sustava arhitektonskih natječaja, olakšavanje prekograničnog pristupa i osiguravanje visokokvalitetnih postupaka.

Ocjenjivački sud s transnacionalnim iskustvom vrijedan je doprinos dobro utemeljenim odlukama na arhitektonskim natječajima

Različita arhitektura i kulture nadmetanja u državama članicama EU-a čine arhitektonske natječeaje manje transparentnima za strance. Natječaji često imaju političku dimenziju, a ključni aspekti konteksta i očekivanja za nelokalne natjecatelje ostaju skriveni. Taj nedostatak neformalnog znanja može otežati sudjelovanje stranim sudionicima. Predrasude često proizlaze iz međusobnog nepoznavanja lokalnih sustava s obje strane, sa stajališta sudionika i sa stajališta organizatora.

Uključivanje članova ocjenjivačkog suda koji nisu iz regije pokazuje posvećenost naručitelja i provoditelja arhitektonskih natječaja europskoj

otvorenosti i prepoznat je kao transparentna praksa koja potiče strane arhitekta na sudjelovanje.

Prekogrančnim pristupom informacijama o arhitektonskim natječajima (nagrade, rezultati, pravila i propisi) promiče se i nacionalni sustav arhitektonskih natječajaja

Sustav arhitektonskih natječajaja u Njemačkoj uglavnom je uređen Smjernicama za arhitektonske natječajaje (RPW 2013) koje su osnova za sve arhitektonske natječajaje organizirane u području savezne gradnje. Osim toga, RPW 2013 obvezujući je za državne arhitektonske natječajaje u gotovo svim saveznm državama. Ostalim javnim i privatnim organizatorima preporučuje se da primjenjuju RPW 2013 na isti način.

Pravila za arhitektonske natječajaje u Njemačkoj temelje se na sljedećim načelima:

- jednako postupanje prema svim sudionicima, uključujući i postupak prijave
- jasan i nedvosmislen program
- odgovarajući omjer nagrada i rada
- stručni ocjenjivački sud
- anonimnost natječajnih rješenja
- obveza sklapanja ugovora.

Promicanje i olakšavanje pristupa prekogrančnim arhitektonskim natječajaja prije svega je prilika za unapređenje širenja arhitektonskih ideja, znanja i stručnosti na europskoj razini. Kroz takvu razmjenu razvijaju se prakse građenja i arhitektonske kulture, a mogu se pojaviti tehnološke inovacije kao i neočekivani rezultati.

Prijedlozi za budući razvoj njemačkog sustava arhitektonskih natječajaja

- **Aspekti održivosti** mogu biti korisni za kriterije ocjenjivanja, ali trebaju biti uravnoteženi sa zahtjevom za manjim administrativnim teretom.
- **Kriteriji za pristup** arhitektonskim natječajima (rodni kriteriji, mali uredi itd.) ne bi se trebali dodatno povećavati i moraju se zadržati niskima, među ostalim kako se javni sektor ne bi spriječio da uopće organizira arhitektonske natječajaje.

- **Niske pragove** treba postići usmjeravanjem zahtjeva prvenstveno na stručnu sposobnost.
- Mogućnost **sudjelovanja javnosti** trebala bi i dalje biti ograničena na fazu prije samog arhitektonskog natječaja (definiranje zadatka) kako se ne bi utjecalo na načelo anonimnosti.
- BAK smatra da uvođenje **izričitog pojednostavnjenog postupka** nije primjereno. Standardni arhitektonski natječaj u skladu s RPW-om već se smatra jednostavnim postupkom.

MAĐARSKA | Komora mađarskih arhitekata | Magyar Építész Kamara

Od svog osnutka u 19. stoljeću, Mađarska komora arhitekata zalagala se za organizaciju arhitektonskih natječaja kao postupka koji podržava razvoj najboljeg mogućeg arhitektonskog rješenja.

Zakon LXIX/2023. o uređenju državnih građevinskih ulaganja ([2023. évi LXIX. törvény az állami építési beruházások rendjéről](#)), navodi da se u slučaju znatnog udjela državnih ulaganja projektanti moraju odabrati na arhitektonskom natječaju što je znatna promjena u odnosu na prethodnu praksu i dovest će do povećanja broja arhitektonskih natječaja. Numeričko povećanje broja mogućnosti za narudžbe i rad projekatanata ima ohrabrujući učinak na arhitektonsku zajednicu. MÉK aktivno sudjeluje u pripremi arhitektonskih natječaja, u savjetovanju raspisivača, u pripremi oglednih natječajnih dokumenata, u delegiranju predsjednika, dopredsjednika i članova ocjenjivačkog suda, u objavljivanju raspisa natječaja, rezultata i završnih izvješća (mrežne stranice MÉK-a, tjedni digitalni bilten, Službeni list arhitekata).

1. Potpora otvorenim arhitektonskim natječajima

Ulažu se naponi kako bi se osiguralo da javni i privatni naručitelji raspisuju što više postupaka otvorenih natječaja u skladu s relevantnim propisima. U slučaju pozivnih arhitektonskih natječaja također bi bilo korisno dopustiti sudjelovanje projektnih timova koji nisu pozvani (mješoviti postupak) čime bi se povećao broj prijava u određenom postupku.

2. Mogućnost internacionalizacije arhitektonskih natječajaja

Preporučljivo je internacionalizirati što više arhitektonskih natječajaja, a ne samo one iznad praga EU-a, jer mogu donijeti nove arhitektonske ideje i pristupe te potaknuti arhitektonske urede na međunarodnu suradnju. Očekivane koristi vjerojatno bi još više potaknule domaće urede na suradnju i mogle bi donijeti niz novih iskustava i znanja lokalnim uredima (npr. međunarodna arhitektonska kvaliteta, održivost, smanjenje ugljičnog otiska, obnova zgrada i recikliranje građevinskih materijala, upravljanje klimatskim promjenama itd.).

3. Priprema arhitektonskih natječajaja

Praksa mađarskih arhitektonskih natječajaja i rezultati ARCH-E istraživanja pokazuju da što je pažljivija priprema projektnog programa i oblikovanje projektnog zadatka, to je bolja arhitektonska kvaliteta natječajnih rješenja. Djelomično je to odgovornost raspisivača, djelomično ocjenjivačkog suda, ali bilo bi preporučljivo osnovati stručni tim savjetnika u pripremi natječajaja.

4. Odgovarajući stručni sastav ocjenjivačkog suda

Stručni ocjenjivački sud povećava spremnost na sudjelovanje jer arhitektima daje sigurnost da će ocjenjivanje na arhitektonskom natječaju biti profesionalno.

5. Postavljanje pravilnog vremenskog rasporeda

Sudionicima treba dati dovoljno vremena, čak i da samo donesu odluku o sudjelovanju, a zatim da razrade koncept i pripreme projektni prijedlog. Prekratki rokovi obeshrabruju arhitekta jer zahtijevaju rad visokog intenziteta što je često teže manjim uredima. Brzina rada ne promiče kvalitetu, odgovarajuću razinu promišljanja, pravilno *sazrijevanje* i izradu rješenja.

6. Tehnička dokumentacija u količini i sadržaju koji je primjeren zadatku

U pozivu (programu) arhitektonskog natječajaja utvrđuju se i dokumentiraju točni kriteriji ocjenjivanja. Raspis ne bi trebao tražiti prekomjernu količinu nacрта, a fokusirati se na mjerodavne elemente potrebne za tijek postupka. Kod razrade dijelova natječajnog rada i rasporeda, točno određivanje sadržaja, izbor mjerila i način predaje natječajnih radova (digitalno ili tiskano) osiguravaju anonimnost.

7. Arhitektonski natječaji za mlade arhitekte i arhitekte početnike

U slučaju određenih manjih ulaganja preporučuje se da se arhitektonski natječaj objavi samo za mlade arhitekte / arhitektonske urede (najviše do 35. godine) kako bi stekli profesionalno iskustvo i priznanje te proširili svoj popis referenci što će pomoći njihovoj profesionalnoj karijeri.

Pobjeda na arhitektonskom natječaju, mladim arhitektima i uredima izvrsna je prilika da dođu do posla.

8. Informiranje glavnih arhitekata o mogućnostima arhitektonskih natječaja

Kolegij glavnih arhitekata osnovan je u Mađarskoj komori arhitekata nedavno (2024. godine) kao njena jedinica, a njegovi članovi imaju važnu ulogu u razvojnim planovima naselja kojima upravljaju jedinice lokalne samouprave kao i u definiranju arhitektonskih zahtjeva za zgrade koje će se projektirati u tim naseljima. Mogu predložiti natječajne postupke za nabavu arhitektonskih projekata ili urbanističkih planova i mogu sudjelovati u radu ocjenjivačkih sudova i u provedbi natječajnog postupka.

SLOVENIJA | Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije | Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije

Arhitektonska politika

Unatoč uzornoj praksi arhitektonskih natječaja u Sloveniji, pod sloganom pojednostavljivanja postupaka i poticanja ulaganja, ciklički se pojavljuju političke tendencije ukidanja arhitektonskih natječaja. Arhitektonskim natječajima potreban je društveni konsenzus i čvršći temelj kroz ponovnu aktivaciju Arhitektonske politike kako ne bi bili toliko izloženi svakodnevnim političkim utjecajima. Slovenija je donijela Arhitektonsku politiku Slovenije naslovljenu [Arhitektura za ljude](#), ali akcijski plan i provedba konkretnih mjera još nisu postignuti.

Arhitektonski natječaji za urbanističko planiranje

U Sloveniji postoji vrlo malo arhitektonskih natječaja za urbanističko planiranje koji nadilaze jednog naručitelja i jedan investicijski zadatak.

Prevladavaju projektni arhitektonski natječaji javnih naručitelja koji se provode na temelju obveznih kriterija (pragova) u Zakonu o javnoj nabavi. U stvarnosti, urbanističko planiranje u Sloveniji je u padu, a prostorni smještaj provodi se na temelju normativno orijentiranih prostornih akata. Izgrađeni prostor pretvara se u bezoblični krajolik raspršenih i nekoordiniranih intervencija i gradnji.

Potrebna nam je javna i politička svijest te čvrsta odluka da ponovno aktiviramo urbanizam kao profesiju i dio procesa planiranja, unutar kojeg bi arhitektonski natječaji iz područja urbanističkog planiranja trebali zauzeti svoje pravo mjesto.

Javna nabava

Potrebno je povećati pragove javne nabave za ulaganja za zgrade i uređenje krajobraza iznad kojih je arhitektonski natječaj obavezan. Iznosi su ostali nepromijenjeni deset godina i nerazmjerno su niski, zbog čega javni naručitelji izbjegavaju arhitektonske natječaje iako su obvezni.

Arhitektonski natječaji su trenutačno obvezni za zgrade javne namjene. Obveza bi se trebala proširiti i na stambene zgrade koje grade javni naručitelji.

Arhitektonski natječaji na temelju lokalnih prostornih planova

Lokalnim prostornim planovima ponekad se propisuje arhitektonski natječaj za određenu lokaciju ili područje, bez definiranja svrhe natječaja, bilo da je riječ o jednostavnom prikupljanju različitih ideja kao temelja za daljnje odluke ili izradu *master plana* ili projektne dokumentacije za zgradu.

Stoga bi trebalo pažljivo razmotriti i definirati sve odredbe u prostornim planovima koje se odnose na arhitektonske natječaje, a jedinicama lokalne samouprave moglo bi biti korisno pripremiti preporuke i prijedloge u vezi prostornih planova.

Međunarodno sudjelovanje na arhitektonskim natječajima

Međunarodno sudjelovanje na natječajima općenito podiže kvalitetu projektiranih zgrada i izgrađenog javnog prostora te promiče prijenos znanja, profesionalnih standarda i dobre prakse. Stoga bi trebalo nastaviti

s naporima za internacionalizaciju natječaja, kao što su strani članovi ocjenjivačkog suda, kvalitetna natječajna dokumentacija i promoviranje arhitektonskih natječaja.

ŠPANJOLSKA | Politehničko sveučilište u Valenciji | Universitat Politècnica de València

Prijedlog iz Španjolske osmišljen je na temelju *Dekaloga dobre prakse za javnu nabavu u području arhitekture* (nacionalni i međunarodni arhitektonski natječaji) CSCAE-a te na temelju ARCH-E istraživanja.

U studenome 2024. godine CSCAE (Glavno vijeće udruženja arhitekata Španjolske) odobrio je *Dekalog dobre prakse za javnu nabavu u području arhitekture* kojim se promiču arhitektonski natječaji kao najbolja metoda kako bi se osigurala pravedna javna nabava i arhitektonska kvaliteta. Izradu ovog Dekaloga vodili su dekan Komore arhitekata Galicije Luciano González Alfaya i njegov tim.

Kada usporedno sagledamo ovaj Dekalog s rezultatima istraživanja ARCH-E-a, moguće je dati sljedeće preporuke:

1. Promicati natječaje za realizaciju kao standardni postupak

Poticati javna tijela da usvoje natječaje za realizaciju s idejnim rješenjem i stručnim ocjenjivačkim sudom kao primarnu metodu nabave. Ovaj model maksimalno povećava kvalitetu, transparentnost, sudjelovanje i natjecanje, izravno podupirući ciljeve Projekta ARCH-E koji svojim istraživanjem potvrđuje da su natječaji za realizaciju široko priznati od strane arhitekata kao put prema arhitektonskoj kvaliteti.

2. Optimizacija javnih ulaganja putem arhitektonskih natječaja

Zagovarati da se arhitektura prizna kao usluga od javnog interesa koja doprinosi dugoročnoj društvenoj, ekonomskoj i okolišnoj održivosti, u skladu sa španjolskim Zakonom 9/2022 o kvaliteti arhitekture. Ta je perspektiva u skladu i s naglaskom ARCH-E-a na ciljeve *Baukultura* i Novog europskog Bauhausa.

3. Uspostaviti pravedne i tržišno primjerene naknade

Osigurati da je određivanje cijena usluga u skladu s tržišnim standardima kako bi se održala kvaliteta te spriječila prakse kojima se ugrožava profesionalna održivost (referenca: Zakon 9/2017 o ugovorima u javnom sektoru). Poštene i pravodobne naknade mogu pomoći u smanjenju ekonomskih prepreka sudjelovanju na arhitektonskim natječajima.

4. Natječaji u dva stupnja za složene projekte

Za ugovore s naknadama za arhitekte većima od 60.000 EUR ili ugovore velike složenosti provesti postupak odabira u dva stupnja. Prvi stupanj trebao bi uključivati sažeto predstavljanje koncepta (npr. dva lista A3 ili slično) kako bi se osiguralo da je sudjelovanje dostupno širokom rasponu stručnjaka, nakon čega bi uslijedio drugi stupanj u kojem bi kandidati koji su ušli u uži izbor mogli dodatno razraditi svoje prijedloge. Taj je pristup posebno važan s obzirom na europski kontekst u kojem gotovo dvije trećine praksi čine samostalni uredi ili uredi s dvije osobe. Za takve urede jednostavnost prvog stupnja smanjuje vrijeme i opterećenje resursa te istodobno potiče sudjelovanje.

5. Osiguravanje pravedne naknade za sudionike drugog stupnja

Jamčiti da svi finalisti dobiju najmanje 3% vrijednosti ugovora kao naknadu, potičući sudjelovanje i profesionalnu jednakost. Time se rješava ključno pitanje koje su mnogi ispitanici istaknuli u anketi ARCH-E: visoki troškovi pripreme detaljnih natječajnih rješenja, koji često nisu nagrađeni i nerazmjerno isključuju male urede iz natjecanja pod jednakim uvjetima.

6. Pojednostavljenje pristupa ograničavanjem prepreka

Izbjegavanje dodatnih kriterija solventnosti koji nadilaze valjanu arhitektonsku diplomu kako bi se potaknula uključivost i pristup mlađima ili manjim praksama. Isključivost dodatnih financijskih ili organizacijskih zahtjeva primijetili su mnogi sudionici ankete, posebno oni iz malih praksi ili praksi u nastajanju. Ta je prepreka povećana za poduzeća pod vodstvom žena, koja obično bilježe manji promet, unatoč jednakoj profesionalnoj svestranosti.

7. Pojednostavljenje zahtjeva za natječajna rješenja

Zahtjevi za natječajna rješenja moraju biti ograničeni na dokumentaciju potrebnu za preliminarne studije, kako je definirano u španjolskom RD 2512/1977, i to na najviše dva panela A2. Time se ne osigurava samo pravednost, već se izbjegava nepotrebna složenost, posebno na transnacionalnim arhitektonskim natječajima, u kojima različiti standardi među zemljama mogu otežati razumijevanje i usklađenost.

8. Postavljanje realističnih rokova i formata

Prilagođavanjem rokova i formata opsegu i složenosti projekta, osiguravaju se pravičnost i dobro elaborirana projektna rješenja. Istraživanje naglašava da se mnogi sudionici, posebno oni u malim poduzećima, bore s kratkim ili nerealnim rokovima koji nerazmjerno pogoduju konkurentima s velikim resursima. Prilagodba vremenskog okvira izrade projektnog rješenja podržava kvalitetnije prijedloge i veće sudjelovanje.

9. Osiguravanje raznolikih i kvalificiranih ocjenjivačkih sudova

Potrebno je rodno uravnotežiti ocjenjivačke sudove (60/40) i osigurati sudjelovanje najmanje dvije trećine arhitekata u njima, čime se jača vjerodostojnost, profesionalnost i pravičnost. U izvješću ARCH-E-a utvrđuje se percipirani nedostatak pravičnosti i transparentnosti u postupcima arhitektonskih natječaja, što bi se moglo ublažiti strukturiranim politikama sastava ocjenjivačkog suda. Zastupanje, i u pogledu profesije i u pogledu roda, ključno je za osiguravanje legitimnosti i povjerenja javnosti.

10. Jamčenje transparentnih rezultata

Obvezivanje na objavljivanje svih nagrađenih radova i, ako je izvedivo, održavanje javnih predstavljanja kako bi se izgradilo povjerenje i osviještenost javnosti. ARCH-E podaci otkrivaju da je samo 35% arhitekata koji su osvojili međunarodne arhitektonske natječaje zapravo dobilo narudžbu. Objavom rezultata arhitektonskih natječaja i njihovom dostupnošću te pojašnjavanjem postupka nakon natječaja institucije mogu vratiti povjerenje i pokazati posvećenost pravičnosti.

ŠVICARSKA | Švicarsko društvo inženjera i arhitekata | Schweizerischer Ingenieur- und Architektenverein

U ovom su dokumentu sažete preporuke za daljnji razvoj sustava arhitektonskih natječaja u Švicarskoj. Temelje se na uspostavljenim SIA propisima 142 i 143 i namijenjene su naručiteljima, projektantima, ocjenjivačkim sudovima i donositeljima političkih odluka. Preporuke su izrađene u okviru projekta ARCH-E, europskog projekta suradnje kojim se promiče nabava temeljena na kvaliteti. ARCH-E podupire razmjenu najboljih praksi i pridonosi usporedivosti standarda arhitektonskih natječaja diljem Europe.

Međunarodna dimenzija

Međunarodni sudionici proširuju perspektivu projekta i donose vrijedne nove uvide u postupke natjecanja, posebno u velike i složene projektantske zadatke. Njihovi doprinosi potiču međunarodnu usporedivost i obogaćuju arhitektonsku raznolikost. Isto tako, članovi ocjenjivačkog suda s međunarodnim iskustvom poboljšavaju kvalitetu ocjenjivanja uključivanjem različitih stručnih i kulturnih stajališta u postupak donošenja odluka.

Odabir natječajnog postupka

Otvoreni natječaji ključni su dio švicarske kulture građenja i trebali bi se koristiti prema potrebi. Iskustvo pokazuje da što se primjenjuju otvoreniji postupci, to je razina sudjelovanja uravnoteženija. Sustav arhitektonskih natječaja također mora bolje odražavati pomak prema obnovi, očuvanju i dostatnosti putem jednostavnih, jasno strukturiranih postupaka umjesto povećanja složenosti. Studijska povjerenstva u okviru SIA 143 primjerena su za složene zadaće u kojima anonimni postupak ne bi bio učinkovit te je za njegovo rješavanje potreban dijalog između sudionika i naručitelja. Propis 143 pruža dokazano pravedan ogledni model na europskoj razini.

Provedba

Sve veći zahtjevi i povećanje sastava timova na arhitektonskim natjecajima znatno opterećuju projektantske urede. Trebalo bi smanjiti radno opterećenje pri sudjelovanju na natjecajima u Švicarskoj. Natječajnim radovima bi trebali biti predstavljeni prijedlozi rješenja, a ne potpuno razrađeni projekti. Trebali bi se tražiti samo elementi koji su nužno potrebni za ocjenjivanje. Naručitelji moraju biti svjesni da će

se nagrađeni prijedlog dalje razvijati i prilagođavati. Pobjednički timovi također moraju biti spremni razvijati svoj projekt i nakon natječaja.

Sudionici i dionici

Interdisciplinarni timovi trebali bi biti obvezni samo kod projektantskih zadataka kada doprinose pronalaženju rješenja i osiguravaju usporedivost u smislu ekološke i tehničke učinkovitosti. Sastav ocjenjivačkih sudova trebalo bi redovito preispitivati. Trebaju biti zastupljene nove perspektive, posebno mlađe generacije i žene, kao i interdisciplinarna priroda projektantskih zadataka.

Zaključak i izgledi

Kultura arhitektonskih natječaja u Švicarskoj snažna je, ali potreban je ciljani razvoj: manje formalnog opterećenja, raznovrsniji ocjenjivački sudovi i precizna primjena odgovarajućih postupaka. U središtu su propisi SIA 142 i 143 kojima se osiguravaju kvaliteta, pravednost i transparentnost. Natječaji nisu samo instrument za pronalaženje rješenja u području arhitekture, već su se pokazali učinkovitim sredstvom za dobivanje visokokvalitetnih rješenja i za druge zadatke za izgrađeni prostor. Kako bismo promicali kvalitetno projektiranje i učinkovita rješenja za složene izazove, potrebna su nam jasna pravila, realna očekivanja i hrabrost za razvoj. SIA poziva sve dionike da preuzmu odgovornost i oblikuju kulturu natječaja otpornu na buduće promjene.

NIZOZEMSKA | Tehničko sveučilište u Eindhovenu |
Technische Universiteit Eindhoven

Naše glavne preporuke iznesene su u **ARCH-E mapi arhitektonskih natječaja**; pored toga, dajemo sljedeće preporuke:

1. Izrada **specifičnih smjernica i propisa za arhitektonske natječaje** usmjerenih na arhitektonsku kvalitetu te koji razlikuju ulogu arhitektonskih natječaja kao predfaze nabave od drugih metoda nabave (uobičajene nabave). Detaljne smjernice o pravilnoj organizaciji i provedbi arhitektonskih natječaja jamče ne samo kvalitetu, već i transparentnost natječaja, navodeći pravila odabira, odgovarajuće naknade i postupke

koji slijede nakon natječaja. Iako mnoge zemlje imaju neku vrstu smjernica (čak i nizozemski KOMPAS ili smjernice koje je sastavila BNA), potrebno je učiniti primjenu takvih smjernica dosljednom u posebnim slučajevima (tj. za javne narudžbe) ili čak obveznom. To je moguće ako su povezani s redovnim zakonodavstvom o javnoj nabavi (primjer je Slovenija u ovom slučaju; u zemljama kao što su Slovenija i Hrvatska organizacija arhitektonskih natječaja može čak biti obvezna u skladu s posebnim uvjetima lokacije propisanim prostornim planom. Time se onemogućuje nejasan odabir drugih metoda nabave za dodjelu arhitektonskih narudžbi).

2. Definicija **odgovarajuće naknade** za arhitektonske usluge. To je također na neki način povezano s razradom smjernica i propisa koji jasno pokazuju koja se vrsta usluge pruža i koje su odgovarajuće naknade za nju.
3. Mogu se primjenjivati **višestupanjski arhitektonski natječaji** u kojima je podnošenje natječajnog rješenja u prvom stupnju otvoreno svim stručnjacima, a u drugom stupnju se primjenjuju stroži uvjeti. Međutim, u vezi s tom temom postoje proturječna mišljenja o troškovima i trajanju takvog arhitektonskog natječaja. Ideja u osnovi višestupanjskih arhitektonskih natječaja je omogućiti što većem broju stručnjaka (bez obzira na iskustvo, podrijetlo, veličinu ureda itd.) da podnesu konceptualnu viziju i budu odabrani na temelju svoje ideje. Samo u daljnjem stupnju može se zatražiti detaljnija razina razrade, zajedno s pružanjem odgovarajuće naknade. Ovaj pristup je sličan španjolskom IMPSOL sustavu.

Literatura

Álvarez Isidro, Eva M.; Gómez Alfonso, Carlos J. *ARCH-E Architects' Needs Report*. 2025. https://www.arch-e.eu/files/Architects-Needs-Report_EN_v2.pdf

Bekkering, Juliette; Schröder, Torsten; Tona, Grazia. 2025. *The ARCH-E Map on ADCs*. <https://arch-e.eu/maps-on-adcs>

Bundeskammer der Ziviltechniker:innen (ur.), *Wettbewerbsstandard Architektur WSA 2010**. <https://www.architekturwettbewerb.at/wsa>

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, Bau und Reaktorsicherheit. 2014. *Richtlinie für Planungswettbewerbe*, RPW 2013. https://www.bmwsb.bund.de/SharedDocs/downloads/Webs/BMWSB/DE/veroeffentlichungen/bauen/richtlinie-planungswettbewerbe.pdf?__blob=publicationFile&v=1

Chramosta, Walter M.; Hellmayr, Nikolaus. *Bundeskammer der Ziviltechniker:innen (ur.). Wettbewerbsstandard Architektur 2010. Neuauflage 2022*. Bundeskammer der Ziviltechniker:innen. Beč. https://www.architekturwettbewerb.at/files/zt_Wettbewerbsstandard_Architektur_WSA_15_05.pdf

European Commission. 2024. *The New European Bauhaus Investment Guidelines*. Bruxelles. <https://new-european-bauhaus.europa.eu/system/files/2024-07/NEB%20Investment%20Guidelines.pdf>

Letta, Enrico. 2024. *Much more than a market*. <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>

Office fédéral de la culture. *Davos Declaration 2018*. <https://davosdeclaration2018.ch/wp-content/uploads/sites/2/2023/06/2022-06-09-081317-davos-declaration.pdf>

Rechtsinformationssystem des Bundes. *Bundesrecht konsolidiert, Bundesimmobiliengesetz § 4. Fassung von 04.04.2024.* <https://www.ris.bka.gv.at/NormDokument.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001062&FassungVom=2024-04-04&Artikel=&Paragraf=4&Anlage=&Uebergangsrecht=>

Schweizerischer Ingenieur- und Architektenverein. 2009. *Ordnung für Architektur- und Ingenieurwettbewerbe.* SIA. Zurich. <https://shop.sia.ch/normenwerk/architekt/sia%20142/d/2009/D/Product>

The Architects' Council of Europe. 2025. *A VIEW FROM ABOVE – Comparing Public Procurement Guidelines for Architects.* <https://ace-cae.eu/wp-content/uploads/2025/06/View-from-With-colofon-.pdf>

The Architects' Council of Europe. *Recommendations for Architectural Design Contests.* https://ace-cae.eu/wp-content/uploads/2025/02/ADC_Recommendations_Singles.pdf

The Architects' Council of Europe / Mirza & Nacey Research Ltd. 2025. *The Architectural Profession in Europe 2024 Sector Study.* Bruxelles. <https://ace-cae.eu/wp-content/uploads/2025/04/2024-ACE-Sector-Study-EN-04042025.pdf>

The Economist. *The glass ceiling index.* 6. ožujka 2024. <https://www.economist.com/graphic-detail/glass-ceiling-index>

The International Union of Architects. 2020. *UIA Competition Guide for Design Competitions in Architecture and Related Fields.* https://www.uia-architectes.org/wp-content/uploads/2022/02/2_UIA_competition_guide_2020.pdf

Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije. 2022. *Navodila za pripravo natečajnih gradiv.* <https://zaps.si/wp-content/uploads/2025/04/Navodila-za-izdelavo-natečajnih-nalog.pdf>

Impressum

Autori:

Uvod | ARCH-E i konzorcij projekta | Daniel Fügenschuh, član Izvršnog odbora ACE-a i predsjednik BKZT-a, glavnog partnera ARCH-E-a

Rezultati istraživanja ARCH-E-a kao osnova za preporuke | Ciljevi ARCH-E konzorcija | **Poglavlje 1.** | Popis preporuka | Kontekst i nepobitne činjenice o preporukama | Koordinator projekta Sebastian Jobst i Anna Resch, BKZT, uređeno u ime ARCH-E konzorcija

Poglavlje 2. | Podaci o ekonomičnosti arhitektonskih natječaja, dr. Nikolaus Hellmayr, BKZT

Poglavlje 3. | Preporuke po državama i stručno znanje dali su članovi ARCH-E konzorcija

ARCH-E konzorcij

Projektni partneri:

- ▶ Savezna komora arhitekata i inženjera građevinarstva (Austrija) / Bundeskammer der Ziviltechniker:innen | Monika Bednar, Karina Bruckner, Katharina Fröch, Daniel Fügenschuh, Corinna Greger, Rebekka Gutenthaler, Cornelia Hammerschlag, Nikolaus Hellmayr, Sebastian Jobst, Astrid Kaudela, Beatrice Mitterlehner-Nemelka, Michael Schwaiger, Anna Resch, Rainer Wührer
- ▶ Vijeće arhitekata Europe / Architects' Council of Europe | Marta Candidi, Selma Harrington, Ian Pritchard, Swapna Saha
- ▶ Hrvatska komora arhitekata | Rajka Bunjevac, Ariana Korlaet, Gabrijela Kosović, Robert Loher
- ▶ Udruženje ciparskih arhitekata / Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Κύπρου | Christos Christodoulou, Alkis Dikaïos, Pavlos Fereos, Katerina Koutsogianni

- ▶ Savezna komora njemačkih arhitekata / Bundesarchitektenkammer | Jose Hundertmarck, Franziska Klein, Anja Kranz, Dr. Tillman Prinz, Kathrin Rapp, Dr. Volker Schnepel, Dr. Philip Steden, Cathrin Urbanek
- ▶ Komora mađarskih arhitekata / Magyar Építész Kamara | András Bordás, Piroska Ferencz, Dr. Péter Hajnóczy, Dr. Ferenc Makovényi, Gergely Sándor, Tamás Ulrich
- ▶ Komora za arhitekturu i prostorno planiranje Slovenije / Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije | Vlado Krajcar, Dr. Špela Kryžanowski, Jernej Prijon
- ▶ Politehničko sveučilište u Valenciji (Španjolska) / Universitat Politècnica de València | dr. Eva M. Álvarez Isidro, dr. Carlos J. Gómez Alfonso, Diego Martin de Torres
- ▶ Tehnološko sveučilište Eindhoven (Nizozemska) / Technische Universiteit Eindhoven | prof. Juliette Bekkering, dr. Torsten Schröder, dr. Grazia Tona

Partneri suradnici:

- ▶ UIA | Međunarodna unija arhitekata / Union Internationale des Architectes | Tibor Fátyol, Regina Gonthier, Paula Huotelin, Carla Lima Vieira, Mwiya Wanjira
- ▶ Komora arhitekata u Južnom Tirolu (Pokrajina Bolzano, Italija) / Ordine degli Architetti, P.P.C. della Provincia di Bolzano | Andreas Flora, Marco Molon, Wolfgang Thaler, Susanne Waiz
- ▶ Češka komora arhitekata / Česká komora architektů | Igor Kovačević, Mirko Lev, Tereza Zemanová
- ▶ Nacionalno vijeće reda arhitekata (Francuska) / Conseil National de l'Ordre des Architectes | Joris Boutin, Stephane Lutard
- ▶ Švicarsko udruženje inženjera i arhitekata / Schweizerischer Ingenieur- und Architektenverein | Olympia Georgoudaki, Reto Gmuer (CSA Conférence Suisse des Architectes), Simon Hubacher (SIA International), Martin Joos, Jonas Landolt, Laurindo Lietha (SIA Schweiz)

Prijelom i infografike | Penrose CDB

Koordinacija projekta ARCH-E | Sebastian Jobst i Anna Resch, BKZT

Projekt **ARCH-E** sufinancira Europska unija u okviru programa Kreativna Europa (CREA).

Izdavač HR publikacije | Hrvatska komora arhitekata

Za izdavača | Rajka Bunjevac, predsjednica

Prijevod s EN na HR | eTranslation sustav Europske komisije

Redaktura | Ariana Korlaet

Lektura | Gabrijela Kosović

Korektura | Robert Loher, Iva Krkalo Mrvelj

Tisak | Kerschoffset d.o.o, Zagreb

Naklada | 200

rujan 2025. godine

Sufinancirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Projektni partneri:

Architects' Council of Europe
Conseil des Architectes d'Europe

Hrvatska
komora
arhitekata

ZBORNICA ZA
ARHITEKTURO
IN PROSTOR
SLOVENIJE

ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΚΥΠΡΟΥ
CYPRUS ARCHITECTS ASSOCIATION

FEDERAL
CHAMBER OF
GERMAN
ARCHITECTS

MAGYAR ÉPÍTÉSZ KAMARA
CHAMBER OF HUNGARIAN ARCHITECTS

TU/e

UNIVERSITAT
POLITÈCNICA
DE VALÈNCIA

Projektni suradnici:

Ordine
degli Architetti
Pianificatori
Paesaggisti
Conservatori
Provincia di Bolzano

Kammer
der Architekten
Raumplaner
Landschaftsplaner
Denkmalschützer
Provinz Bozen

CZECH
CHAMBER
OF
ARCHITECTS

sia

schweizerischer ingenieur- und architektenverein
société suisse des ingénieurs et des architectes
società svizzera degli ingegneri e degli architetti
swiss society of engineers and architects

Europska platforma za
arhitektonske natječaje

/arch-e-eu

@arch_eEu

@arch_eeu

www.arch-e.eu